

Synliggørelse af palæstinensiske liv: En kvalitativ analyse af livsvilkår og handlebetingelser hos palæstinensere, som lever under den israelske besættelse

Projektets samlede antal tegn: 167.584
Antal normalsider: 69,8 sider

Studienummer: 20195281

10. Semester, Psykologi,
Kandidatspeciale

Aalborg Universitet
Dato: 31.05.2024

Abstract

This master's thesis is a qualitative, empirical analysis that seeks to understand how the Israeli occupation affects the living conditions and conditions for action of Palestinians living in the West Bank. The project takes on a dialectical materialist approach in order to take into consideration important aspects regarding historical as well as material conditions. In my initial review of the research literature, I found that precisely factors such as historical and material conditions surrounding Palestinians' lives are missing in the field of psychology. In order to situate the living conditions and conditions for action of the informants, I first begin with a historical contextualization of events dating from the creation of Zionism as a political ideology in the late 1800s to the newest escalations of this century. I conducted two online semi-structured interviews with two different informants living in the West Bank. Through a thematic analysis, I find that three main themes appear consistently for both informants: 1) socio-material conditions, 2) practices of oppression, and 3) belonging and identity. I apply different concepts and theories to be able to approach the living conditions and conditions for action of the informants with a dialectical understanding of the informants and their environment. The theoretical concepts that I employ are in relation to dialectical materialism, yet I also apply concepts regarding belonging, identity, ruptures, individual and transgenerational trauma along with the concept of resilience. Throughout the analysis and the empirical discussion, I find that the informants' lives and conditions for action are deeply limited because of the Israeli settler-colonial occupation. I argue that the impact of the Israeli occupation on the informant's lives has led them to live in a state of precarity, which can be deemed as a stable instability that results in continuous ruptures that the informants have experienced. With limited access to water, electricity and freedom of movement and speech, I argue that these conditions affect several aspects of the informants' everyday practices. These restricting factors are besides the checkpoints, the wall and the separated streets that segregate and oppress the informants. The living conditions of the informants are characterized by dangers and fear as a cause of the socio-material conditions imposed upon them. Fear of being killed and fear of imprisonment are omnipresent for both informants, as they describe how any action can result in either happening. I further argue that the above mentioned factors set the framework for

their psychosocial reality, which is characterized by both individual as well as transgenerational trauma. On the basis of these traumatizing living conditions and the oppression that the informants endure, I reflect on how the informants continue to live their lives, and how they continue to work and study. I argue that their feeling of belonging to Palestine and Palestinians keeps them rooted to the land in spite of what the informants endure on a daily basis. This, along with the feeling of belonging to their respective families and faiths, is argued to strengthen their resilience. The informants remain steadfast and continue to hope for a better future despite the brutal conditions they live through. Paradoxically, their resilience can be seen to originate from both the hardships that the informants, and generations of Palestinians before them have endured and from their belongingness to Palestine, Palestinians and their respective families and religions. Finally, I discuss the methodological implications of interviewing informants in their second language, and I further discuss the methodological considerations I made when processing sensitive research. I also discuss the theoretical conceptualizations that are applied in this thesis. Here I argue that the mosaic of different theoretical backgrounds can be made available, as I've applied a dialectical approach.

Keywords: Palestine, Israel, settler-colony, occupation, dialectical materialism, qualitative, empirical, West Bank, living conditions, conditions for action, socio-material conditions, trauma, war, ruptures, belonging, resilience

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING	1
DIALEKTISK MATERIALISME.....	2
LITTERATURREVIEW	4
HVERDAGSLIVET, UNDERTRYKKELSE & MODSTAND	4
DET BOSÆTTER-KOLONIALE PARADIGME	6
OPSAMLING & SPECIALETS BIDRAG	7
HISTORISK KONTEKST	7
ZIONISMENS OPRINDELSE	8
BALFOURDEKLARATIONEN & DET BRITISKE MANDAT: 1917-1948	9
1948-KRIGEN & 1967-KRIGEN	10
DEN FØRSTE INTIFADA & OSLOAFTALERNE: 1987-1995.....	11
DEN ANDEN INTIFADA: 2000-2005	13
LIVSVILKÅR & NUVÆRENDE KRIG	14
PROBLEMFELT	16
KOLONIALISME & BOSÆTTER-KOLONIALISME.....	16
METODE.....	18
KVALITATIV FORSKNING	18
DET SEMISTRUKTUREREDE (ONLINE) INTERVIEW & GDPR	19
<i>Informanterne</i>	20
INTERVIEWGUIDE, TRANSSKRIFTION & TEMATISK ANALYSE.....	21
ETIK & SENSITIV FORSKNING	22
TEORI	24
TILHØRSFORHOLD	24
RUPTURES, KRIG & TRAUMER	27
TRANSGENERATIONELLE TRAUMER & RESILIENS	29
ANALYSE	31
INFORMANTERNE – MOTAZ	31
INFORMANTERNE – CLAUDIA	31
TEMATISK ANALYSE.....	32
<i>Tema 1: Socio-materielle betingelser</i>	33
Livet før og under krigen	33
Besættelsen & militæret	38

<i>Tema 2: Undertrykkelsespraksisser</i>	41
Segregation & diskrimination	42
Sociale medier & mangel på ytringsfrihed	45
<i>Tema 3: Tilhørsforhold & identitet</i>	47
Palæstina & palæstinensere	48
Religion & familie	51
Bekymringer & håb	54
DELKONKLUSION	57
DISKUSSION	57
EMPIRISK DISKUSSION	57
METODOLOGISK DISKUSSION	61
<i>Sprog, kommunikation & kultur</i>	61
Interviewprocessen	62
Transskriptionsprocessen	64
<i>Bearbejdelsen af sensitiv forskning</i>	66
TEORETISKE OVERVEJELSER	67
KONKLUSION	69
BEGRÆNSNINGER & PERSPEKTIVERING	71
REFERENCELISTE	72

Indledning

Mennesker født, og som lever under forhold betonet af aktiv undertrykkelse og perpetuelle krigstilstande, har nogle helt unikke livsperspektiver og selvforståelser (Becker, 2021). De vil forstå dem selv og deres omverden, ud fra de forhold de lever under – for deres person har aldrig kunne separeres fra dem (Engelhardt & Moore, 2022). Personer som disse kan give det psykologiske felt megen forståelse og indsigt i menneskets psyke på en måde man sjældent kan ud fra vestlige levestandarder, hvis perspektiver dominerer psykologien som felt (Much, 1995). Nogle estimerer viser, at 1 ud af 6 mennesker verden over befinder sig i aktive konfliktzoner. De områder, der i skrivende stund er hårdest ramt, er Myanmar, Syrien og Palæstina. Især krigen, som foregår i de palæstinensiske områder, forværres i stadighed (ACLED, 2024). Palæstinensere, der lever i disse territorier, kan argumenteres for at have været underlagt krigstilstande i flere årtier (Doumani & Winder, 2018; Manna, 2013; Pappé, 2006; Rokbeh, 2023). Ud fra den påstand vil det være oplagt at kigge på palæstinenserers materielle betingelser, og de historiske faktorer der ligger til grund for den besættelse, de lever under. Særligt palæstinensiske stemmer vil være indsigtsfulde at høre fra, eftersom deres livstilstande diskuteres og analyseres på forsiden af medierne verden over. Dog uden deres egne stemmer i fokus. Når Palæstina og Israel bliver nævnt i samme sætning inden for forskningslitteraturen, bliver situationen dog ofte omtalt som en 'uløselig konflikt', i stedet for 'besættelse'. Området for Palæstina og Israel bliver i stedet et omdrejningspunkt for debatter omkring den vold, der er opstået mellem palæstinensere og israelere (Hakim et al., 2023). I et omstridt område, hvor to befolkningsgrupper lever, hvordan ser leveforholdene ud for den besatte befolkning? Disse overvejelser har ledt til følgende problemformulering:

*Hvordan påvirker den israelske besættelsesmagt palæstinenserers livsvilkår og hand-
lebetingelser?*

Dette kvalitative, empiriske projekt vil tage udgangspunkt i palæstinensiske stemmer fra den besatte Vestbred. Denne afgrænsning er blevet valgt, da det ville være svært at indhente informanter fra fx Gaza, da bomberne i skrivende stund regner ned på dem. Ligeledes har jeg ikke inddraget informanter fra det besatte Østjerusalem, selv-

om dette ville være muligt. Dog har palæstinensere, der er født på Vestbredden færre rettigheder end de som er fra Østjerusalem (Scott-Baumann, 2023), hvorfor det ville være interessant at fokusere projektet til at inddrage palæstinensere fra Vestbredden. Dette speciale tager udgangspunkt i en dialektisk materialistisk forståelsesramme, hvorfor historiske såvel som socio-materielle betingelser samt livsvilkår og handlebetingelser for palæstinensere vil situeres. Der vil redegøres for den anvendte metode samt teori, hvorefter informanternes besvarelser analyseres. Slutteligt diskuterer jeg de empiriske resultater, de metodologiske overvejelser jeg har gjort mig under projektet og ligeledes præsenterer jeg mine refleksioner over den anvendte teori. I følgende afsnit vil jeg komme ind på den anvendte videnskabsteori, dialektisk materialisme, som sætter rammerne for projektet.

Dialektisk materialisme

I dette afsnit vil jeg komme nærmere ind på den anvendte videnskabsteoretiske tilgang, dialektisk materialisme, til dette empiriske projekt. *Dialektisk materialisme* er et marxistisk teoretisk værktøj, der anvendes til at forklare sociale forandringer og blev udviklet af Karl Marx (1818-1883) og Friedrich Engels (1820-1895) (Lanuza, 2016). Ud fra denne videnskabsteoretiske forståelsesramme, er der en grundantagelse om, at historiske såvel som materielle forhold er de vigtigste elementer iht. at forstå og forklare psykiske såvel som samfundsmæssige udviklinger (Dreier, 1979; Lanuza, 2016). Disse begreber konstituerer også de ontologiske samt epistemologiske aspekter af denne videnskabsteori. I det følgende afsnit vil jeg komme nærmere ind på elementer af dialektisk materialisme, samt hvordan jeg vil anvende disse i dette projekt.

Ifølge professorer i statskundskab Anne Engelhardt og Madleine Moore drejer *dialektik* i dialektisk materialisme sig om en metode, hvor man forstår menneskelige fænomener som interrelaterede og historisk funderede (Engelhardt & Moore, 2022). *Materialisme* omhandler menneskets reelle, materielle verden. Heri foregår menneskers udvikling, som muliggøres af denne materielle verdens egen udvikling. Mennesker og den materielle verden er således interrelaterede og gensidigt afhængige af hinanden. Materielle forhold er således de livsvilkår, som mennesker lever under (Dreier, 1979). Et tilhørende begreb er *historisk materialisme* som indebærer, at

mennesker samskaber historie, dog ikke under betingelser, som de selv har valgt. Historisk materialisme skal dog ikke forstås som en prædetermineret position, men som noget, der former og bliver formet af mennesker. Sociale samt klasse- og samfundsmæssige kampe kan ikke forstås separat fra materielle betingelser, som eksempelvis økonomiske og politiske processer, som konstituerer menneskets liv. Disse processer kan heller ikke forstås isoleret fra disse sociale udviklinger. Derudover skal den sociale realitet forstås som en akkumulering af tidligere samfundsmæssige kampe, og til en vis grad afhængig af, samt medieret af menneskelig aktivitet og praksis (Engelhardt & Moore, 2022). *Praksisbegrebet* i dialektisk materialisme omhandler menneskers faktiske livsindhold samt udvikling af nuværende praksisser til en bevidstliggjort og sammenhængende praksis. Derved er dialektisk materialismes teoretiske samt praktiske formål både viden og handling, og disse er gensidigt afhængige (Lanuza, 2016). Det vil sige, at mennesker på den ene side er i kraft af deres praksisser, aktive skabere af deres materielle omstændigheder og samfundsmæssige livsprocesser. På den anden side er mennesker også underlagt objektive livsvilkår, dvs. af selvsamme samfundsmæssige forhold, som vi samskaber og forandrer (Holzkamp, 1979). Et begreb, som kan tilføjes til at forstå det dialektiske forhold mellem mennesket og miljøet, er begrebet *handlebetingelser*, som indebærer menneskets mulighed for at handle. Menneskets handlebetingelser indebærer visse evner som muliggøres af ens position i samfundet. Der vil således foreligge både muligheder og begrænsninger for ens handlebetingelser baseret på historiske og samfundsmæssige faktorer (Tolman, 2009).

Historisk samt dialektisk materialisme handler således om at forstå menneskets udvikling ud fra en historisk udvikling af en objektiv-materiel verden (Dreier, 1979a). Dette projekt vil således gøre brug af dialektisk materialisme til at forstå handlebetingelser og livsvilkår, som palæstinensere på den besatte Vestbred lever under, ud fra deres egne beskrivelser, men også via en situering og kontekstualisering af de historiske forhold, som har ledt til de nuværende livsomstændigheder. I det næste afsnit vil jeg komme ind på eksisterende forskning, som undersøger palæstinenserers liv under den israelske besættelse.

Litteraturreview

For at få et overblik over hvordan mit projekt kan bidrage til den nuværende forskning, vil jeg i dette afsnit komme nærmere ind på eksisterende forskningslitteratur, som undersøger palæstinenserens liv under den israelske besættelse. Her har jeg søgt efter ord, der er i overensstemmelse med min problemformulering. For at give et mere overskueligt overblik, har jeg opdelt de 12 fundne forskningsartikler ud fra de enkelte studiers anvendte metode. De er opdelt som følgende:

1) syv kvalitative interviews, enten lavet med enkeltpersoner og/eller med fokus på kollektivet (Atallah, 2017; Atallah et al. 2018; Arnd-Linder, Harel-Shalev & Daphna-Tekoah, 2018; McKendrick & Duarte, 2022; Nazzal, Stringfellow & Mairi, 2024; Roth & Duaibis, 2015; Shalhoub-Kevorkian, 2003), 2) ét mixed-method studie omhandlende palæstinenserens geografiske nærhed til overvågningsinfrastruktur og hvilken indflydelse det har på palæstinenserens modstand til besættelsesmagten (Penić et al., 2023), 3) ét etnografisk studie inklusiv interviews omhandlende olivenplukning på Vestbredden (Simaan, 2017), 4) to teoretiske artikler omhandlende bosætterkolonisering mht. Palæstina/Israel (Busbridge, 2018; Lloyd & Wolfe, 2016), 5) ét review, som kritiserer eksisterende forskning vedrørende Palæstina/Israel (Hakim et al. 2023).

I dette litteraturreview vil jeg præsentere artiklernes fund samt forklare hvordan dette speciale kan være med til at udfylde huller i forskningen.

Hverdagslivet, undertrykkelse & modstand

For at få et overblik over eksisterende litteratur har jeg bl.a. søgt efter palæstinenserens hverdagsliv, især med fokus på Vestbredden. Flere af de forskningsartikler, som jeg fandt anvender udelukkende interview som metodeform (Atallah, 2017; Atallah et al. 2018; Arnd-Linder, Harel-Shalev & Daphna-Tekoah, 2018; McKendrick & Duarte, 2022; Nazzal, Stringfellow & Mairi, 2024; Roth & Duaibis, 2015; Shalhoub-Kevorkian, 2003), hvorimod en enkelt anvender et mixed-method design med surveys og interviews (Penić et al., 2023) og derudover fandt jeg et etnografisk studie som også inkluderer interviews (Simaan, 2017).

Overordnet set inddrager de studier jeg fandt enten udelukkende kvinder som informanter (Arnd-Linder, Harel-Shalev & Daphna-Tekoah, 2018; Nazzal, Stringfellow & Mairi, 2024; Roth & Duaibis, 2015; Shalhoub-Kevorkian, 2003), eller et fokus på kollektivet, enten i form af familie eller andre gruppesammenhænge (Atallah, 2017; Atallah et al. 2018; Penić et al., 2023). Der var således kun én forskningsartikel, der udelukkende havde én mand som informant (McKendrick & Duarte, 2022).

Emnerne for forskningsartiklerne dækker over hverdagsliv, aktivisme, undertrykkelse, modstand over for den israelske besættelse og generelt livet under besættelsen og hvilke konsekvenser der medfølger. Flere af disse artikler skriver ud fra en dekolonial eller postkolonial teoretisk forståelsesramme (Atallah, 2017; Atallah et al. 2018), alternativt har andre artikler større fokus på palæstinenseres narrativ om livet under besættelsen og hvordan undertrykkelse påvirker aspekter af hverdagslivet (McKendrick & Duarte, 2022; Nazzal, Stringfellow & Mairi, 2024; Roth & Duaibis, 2015; Shalhoub-Kevorkian, 2003). I en anden forskningsartikel fandt israelske forfattere via narrativ analyse af palæstinensere samt israeleres beretninger om hverdagslivet, at 'begge sider' udviser empati over for den 'anden side', hvorfor de problematiserer nul-sums idéen, som de mener ofte finder sted i litteraturen bag 'uløselige konflikter' (Arnd-Linder, Harel-Shalev & Daphna-Tekoah, 2018).

Forskningsartiklen af Penić et al. (2023) fandt via surveys og interviews af palæstinensere i de besatte områder, at 1) *community cohesion* (en fornemmelse af at høre til fællesskabet samt at der er interpersonel tillid i fællesskabet) forudsiger en øget vilje til at udøve ikke-voldelig kollektiv handling (modstand) mod besættelsesmagten via fællesskabets solidaritetsnormer, 2) palæstinensere der bor geografisk tæt på bosættelser eller anden overvågningsinfrastruktur (fx muren eller checkpoints) forudsiger lavere *community cohesion*, lavere forventninger til solidaritet mht. modstand og lavere vilje til at engagere sig i modstand. Således viser denne forskningsartikel, hvordan materielle forhold er med til at danne strukturelle betingelser for kontrol udøvet af besættelsesmagten.

Det etnografiske studie er baseret i Vestbredden og lavet med det formål at undersøge hverdagslivet for palæstinensiske olivendyrkere, der lever under besættelsesmagten, og dermed er fokus på familiekollektivet. I studiet anvendes en dekolonial teori-

ramme samt interviews og tematisk analyse. Dette etnografiske studie er fokuseret på en specifik gruppe af informanter, nemlig kollektivet af bønder og hvordan besættelsen påvirker deres landbrug. De overordnede fund for dette studie er, at familierne via deres landbrug tager del i ikke-voldelig, hverdagsmodstand mod besættelsesmagten, fx ved at blive på deres jord på trods af besættelsesmagts restriktioner (Siman, 2017).

Det bosætter-koloniale paradigme

De følgende teoretiske artikler dækker over Israel som en bosætter-kolonial besættelsesmagt (Busbridge, 2018; Lloyd & Wolfe, 2016). På den ene side beskriver Lloyd & Wolfe (2016) Israel som en bosætter-koloni, og sammenligner den med andre bosættersamfund, som USA og Australien, inden de succesfuldt beslaglagde indfødtes jord. I denne forskningsartikel ligger der endvidere en analyse af, at bosætter-kolonier også medfører militære besættelser, samt at Israel udvider sine territorier ind på palæstinenserens jord, som på den måde fungerer som yderligere kolonialisme (Lloyd & Wolfe, 2016). På den anden side problematiserer Busbridge (2018) det bosætter-koloniale paradigme mht. Palæstina/Israel, da hun argumenterer for, at der analyseres ud fra et for bredt perspektiv, hvorfor hun kalder på specificitet. Imidlertid er hun enig med Lloyd & Wolfes (2016) beskrivelse af Israel som bosætter-koloni. På samme tid anser hun det bosætter-koloniale paradigme som værende produktivt, eftersom konventionelle konfliktløsningsmodeller ikke er i stand til at håndtere Palæstina/Israel konfliktens koloniale aspekter (Busbridge, 2018).

Sidste forskningsartikel er skrevet af forskningsgruppen Hakim et al. (2023) og indebærer et review af eksisterende eksperimentel social psykologi. Ud fra et bosætter-kolonialt perspektiv samt dekolonial teori, argumenterer forfatterne for, at forskere bør kontekstualisere de materielle samt historiske forhold. Dette gør de, eftersom de fandt, at 1) det er tre gange mere sandsynligt, at Palæstina og Israel bliver omtalt som en 'uløselig konflikt' i modsætning til 'besættelse', 2) asymmetrien mellem Israel og det palæstinensiske folk bliver omtalt, hvorefter det bliver tyndet ned ved at omtale tosidet vold, 3) størstedelen af de undersøgte forskningsartikler brugte udelukkende jødisk-israelske informanter, derudover var de fleste forfattere affilierte med israelske institutioner og 4) To tredjedele af de undersøgte afhængige variabler nævnte

ikke materielle forhold, men derimod palæstinensere samt israeleres holdninger og følelser (Hakim et al., 2023).

Opsamling & specialets bidrag

Disse forskningsartikler har alle det tilfælles, at de anvender en bosætter-kolonial forståelsesramme og/eller et dekolonialt teoretisk perspektiv. De adskiller sig dog mht. metode og valget af informanter. Eksempelvis er størstedelen af de inddragede artikler lavet med interviews, og størstedelen af informanterne er kvinder. Dette kan give en skævvredet forståelse af livet på Vestbredden, hvis dette litteraturreview afspejler det generelle forskningsfelt. For eksempel kan mænd og kvinders livsvilkår samt handlebetingelser i mødet med besættelsesmagten adskille sig markant. Derudover er de fundne artikler spredt ud på forskellige tidsskrifter, og forfatterne har forskellige baggrunde og affiliationer – nogle til angelsaksiske lande, europæiske lande, mellemøstlige lande og andre til Palæstina og/eller Israel. Mit speciale kommer til at bidrage og udfylde de huller, som Hakim et al. (2023) peger på. Via dette projekts dialektisk materialistiske forståelsesramme, vil jeg netop komme ind på historiske og materielle forhold samt livsvilkårene for palæstinensere, der lever under besættelsesmagten, Israel. Ifølge forskningsgruppen er der netop mangel på dette i forskningslitteraturen, hvorfor mit speciale kan komme til at skabe et større helhedsbillede over disse forhold. I tråd med en dialektisk materialistisk videnskabsteoretisk ramme, vil jeg i følgende afsnit redegøre for nogle af de historiske nedslag, som er med til at påvirke palæstinenserne livsvilkår og handlebetingelser.

Historisk kontekst

Med en dialektisk materialistisk tilgang, ligger der en forståelse af, at aktuelle begivenheder og materielle betingelser opstår i et historisk og dialektisk samspil (Engelhardt & Moore, 2022). I dette afsnit vil jeg kontekstualisere og situere historiske nedslag for områderne Palæstina og Israel for at belyse livsvilkår og handlebetingelser for palæstinensere, som påvirkes af besættelsen. Dette betyder, at israelske statsborgers liv ikke belyses, da afsnittets formål er at situere den historiske kontekst, som påvirker informanternes livsvilkår.

De geografiske områder, som i dag inkluderer Palæstina og Israel, har haft flere navne gennem menneskets historie. Navnet Palæstina, eller variationer af dette navn, har dog været det mest anvendte navn siden den sene bronzealder i 1300 f.Kr. til 1948 e.Kr. (Masalha, 2022). I dag hedder noget af området officielt Israel, mens de besatte palæstinensiske territorier inkluderer Gaza, Vestbredden og Østjerusalem (Masalha, 2022; Scott-Baumann, 2023). Der har dog eksisteret flere folkefærd i dette geografiske område, og både palæstinensere og jøder der lever i dag, er efterkommere af folkefærd, der levede i området (Stambul, 2016). I det følgende afsnit vil jeg præsentere en politisk ideologi som var med til at øge migrationen af jøder til Palæstina i det 20. århundrede.

Zionismens oprindelse

I 1896 udgav den jødiske østrig-ungarske journalist Theodor Herzl *Der Judenstaat* (Jødestaten), hvori han advokerede for en jødisk stat i Palæstina (Herzl, 1896/1917). Herzl anses for at være zionismens fader, som er en politisk ideologi, der drejer sig om, at jøder skal tilbage til det historiske Palæstina og oprette en jødisk stat (Pappé, 2006). Som andre europæiske kolonister i sin samtid, så Herzl (1896/1917), at den jødiske stat skulle være civilisationens forpost. I sin bog skrev han en plan om, hvordan jøder kunne anvende antisemitisme til deres fordel – de kunne nemlig skubbe de antisemitiske regeringer til at stå bag en plan om emigration af jøder (Herzl, 1896/1917). I bogen overvejede Herzl (1896/1917) oprettelsen af en jødisk stat enten i Palæstina eller Argentina:

Here two territories come under consideration, Palestine and Argentina. In both countries important experiments in **colonization** have been made though on the mistaken principle of a **gradual infiltration of Jews**. An infiltration is bound to end in disaster. It continues till the inevitable moment when the **native population feels itself threatened**, and forces the Government to stop the further influx of Jews. Immigration is consequently futile unless based on an **assured supremacy** (p.12, mine understregninger).

Herzl lagde således ikke skjul på sine kolonialistiske planer. Den indfødte befolkning nævnedes kun, da han forklarede, hvordan immigrationen af jøder ikke måtte ende som den tidligere havde gjort. For at planen skulle virke, skulle der altså være et

overherredømme af jøder i det land, der skulle koloniseres. Argentina blev overvejet, da det er et frugtbart land og fordi der allerede var en andel af jøder, der havde bosat sig i landet (Herzl, 1896/1917). Dog rettede Herzls planer sig om en jødisk stat omkring 'The Promised Land', som ud fra en bibelsk forstand henvender sig til, at det jødiske folk blev lovet det historiske Palæstina af Gud (Dana & Jarbawi, 2017). Efter bogens udgivelse blev Jewish Colonial Trust og Jewish National Fund oprettet for at sørge for migrationen af jøder samt køb af jord i Palæstina til jødiske kolonister (Herzl, 1896/1917). Ideologien, politisk zionisme, blev hermed født, og denne ville være drivkraften bag kreationen af Israel (Masalha, 2022; Pappé, 2006; Scott-Baumann, 2023).

Balfourdeklarationen & Det Britiske Mandat: 1917-1948

Da Herzl skrev *Der Judenstaat*, var Palæstina under Osmannerriget. Efter Første Verdenskrig (1914-1918) faldt riget, og briterne så chancen for at dele de mellemøstlige lande mellem sig og deres allierede. Dette ledte til det britiske mandat i Palæstina i 1922, hvor briterne skulle regere, indtil befolkningen var klar til selvstyre (Masalha, 2022; Pappé, 2006; Scott-Baumann, 2023). I november 1917 – dvs. en måned inden de britiske tropper besejrede osmannerne i Jerusalem – havde den daværende britiske udenrigsminister, Arthur Balfour, skrevet et brev til den zionistiske leder Lord Walter Rothschild. Dette ville blive kendt som Balfourdeklarationen (Abdo & Yuval-Davis, 1995; Pappé, 2006), hvori Balfour godkendte etableringen af "et nationalt hjem for det jødiske folk i Palæstina" (Scott-Baumann, 2023, p.20). Den indfødte palæstinensiske befolkning, som hovedsageligt bestod af muslimer og kristne, med et mindretal af jøder, blev i løftet om et nationalt hjem til det jødiske folk dog reduceret til blot at være et "ikkejødisk samfund i Palæstina" (Scott-Baumann, 2023, p.20), da der taltes om disses rettigheder.

På blot få årtier, og med hjælp fra det britiske styre, skete der ca. en tidobling i antallet af jødiske kolonister i Palæstina. Den britisk faciliterede masseimmigration og samarbejdet med et jødisk agentur, men ikke et palæstinensisk, satte flere konflikter i gang hos befolkningen (Scott-Baumann, 2023). Disse konflikter ledte bl.a. til Den Palæstinensiske Revolte (1936-1939), da palæstinenserne var utilfredse med bl.a. denne diskrimination. Briterne faciliterede oprettelsen af zionistiske paramilitære

styrker, som udførte flere terrorangreb under revolten (Pappé, 2006; Scott-Baumann, 2023). Derudover fik jøder i Palæstina militær træning samt finansiell støtte af briterne – dette gav dem værdifuld erfaring og våben, som de ville anvende i 1948-krigen (Scott-Baumann, 2023).

1948-krigen & 1967-krigen

Efter Anden Verdenskrig (1939-1945) besluttede briterne at trække mandatet bl.a. fordi de var udmattede efter krigen, og fordi de ikke længere kunne finansiere 100.000 tropper i Palæstina (Scott-Baumann, 2023). De Forenede Nationer (FN) fik til opgave at dele Palæstina op i to stater: en jødisk og en palæstinensisk stat. I 1947 tegnede FN en plan som delegerede 55% af landet til jøderne, 42% til palæstinenserne og 3% under international kontrol. Dette var på trods af, at palæstinenserne udgjorde ca. 70% af befolkningen og ejede ca. 94% af jorden (Abdo & Yuval-Davis, 1995; McKendrick & Duarte, 2022; Pappé, 2006; Scott-Baumann, 2023). Palæstinenserne nægtede planen, da de så den som værende uretfærdig, og denne trådte således aldrig i kraft (Pappé, 2006; Scott-Baumann, 2023; Stambul 2016). Ifølge den israelske historiker Ilan Pappé (2006), begyndte zionistiske paramilitære grupper i 1947 en kampagne med etnisk udrensning af den indfødte palæstinensiske befolkning ved hjælp af massefordrivelse og massakrer på civile. De palæstinensiske landsbyer Deir Yassin, Tantura og Dawaymeh, som blev etnisk udrenset i 1948, står som nogle af de mest blodige massakrer udført af zionistiske paramilitære grupper mod palæstinensere. I alt blev 531 palæstinensiske landsbyer udsløjet (Attallah et al., 2018; Masalha, 2008). Nogle af indbyggerne blev dræbt, mens andre flygtede til omkringliggende lande eller andre byer i historiske Palæstina (Abdo & Yuval-Davis, 1995; Attallah et al., 2018; Pappé, 2006; Wolfe, 2013). Israel fortsætter i dag med at affolke palæstinensere fra deres hjem, hvorefter disse hjem enten gives til israelske bosættere eller rives ned for at bygge nye bosættelser (Ghantous & Jeronen 2022; Pappé, 2009). På den måde kan det forstås, at Israel fortsat etnisk udrenser palæstinensere.

Dagen inden briterne officielt trak sig fra Palæstina i 1948, erklærede det zionistiske samfund Israel som stat (Pappé, 2006; Scott-Baumann, 2023). For palæstinensere er den efterfølgende dag kendt som værende *Nakba* (arabisk: katastrofe) som et minde om de palæstinensere, som blev dræbt eller etnisk udrenset af zionistiske militia

(Scott-Baumann, 2023). Ca. 750.000 palæstinensere var tvunget til at flygte (Atallah, 2017; Busbridge, 2018; Manna, 2013), og Israel nægter stadig at tillade palæstinensere at vende tilbage på trods af 'the right of return' (Dana & Jarbawi, 2017; Pappé, 2006; Peteet, 2016; Rifkin, 2017). Begivenhederne i 1948 førte til en krig mellem Israel og nogle af de omkringliggende lande. Krigen endte med, at Israel styrede 78% af det historiske Palæstina, dvs. 13% mere end hvad FN havde tildelt dem. Jordan annekterede det som i dag kaldes Vestbredden og Østjerusalem, mens Egypten tog styringen af Gaza (Abdo & Yuval-Davis, 1995; McKendrick & Duarte, 2022; Scott-Baumann, 2023).

Efter ca. to årtiers spændinger med de omkringliggende lande, udførte Israel i 1967 et overraskelsesangreb mod Egypten, Jordan og Syrien. Krigen varede blot seks dage, men konsekvenserne af den var enorme. Israel besatte Sinai, Golanhøjderne samt Gaza, Vestbredden og Østjerusalem og ca. 300.000 palæstinensere blev nødsaget til at flygte (Abdo & Yuval-Davis, 1995; Pappé, 2009; Scott-Baumann, 2023). Siden besættelsen har Israel opført bosættelser med jødisk-israelske bosættere i de palæstinensiske territorier i strid med international lov (Dana & Jarbawi, 2017; Pappé, 2009; Scott-Baumann, 2023), hvorfor dette konstitueres som en krigsforbrydelse (International Committee of the Red Cross, n.d.). Israel fremsatte dog disse bosættelser som værende en sikkerhedsmæssig nødvendighed (Scott-Baumann, 2023). Med besættelsen blev palæstinenserens livsvilkår ændret til at blive styret og bureaukratiseret af Israel, som indførte krigsret i de besatte områder (Peteet, 2016). Fx skulle palæstinensere anmode om tilladelser fra besættelsen til at starte virksomheder, udøve jura eller medicin, registrere biler, få kørekort, bygge huse eller brønde, installere vandpumper, plante afgrøder eller bo uden for deres registrerede område. Det vil sige, at basale hverdagspraksisser blev styret af den israelske besættelsesmagt (Scott-Baumann, 2023).

Den Første Intifada & Osloaftalerne: 1987-1995

I 1987 ramte det israelske hærsk køretøj ind i to biler og dræbte fire palæstinensere i Jabalya-flygtningelejren, Gaza. Dette startede det palæstinensiske oprør, den Første Intifada (1987-1993) (arabisk: ryste af sig). Livsvilkårene for palæstinenserne var i årene op til Intifadaen præget af Israels 'jernnævepolitik', som indebar tortur, administrativ detention (fængsling uden rettergang), husnedrivninger, udgangsforbud og

deportationer (Allen, 2008; Pappé, 2009; Scott-Baumann, 2023). Intifadaen begyndte med demonstrationer i Gaza, som spredte sig videre til de resterende besatte territorier, Østjerusalem og Vestbredden. Palæstinenserne gjorde modstand mod besættelsen ved at barrikadere veje, strejke og boykotte israelske varer. Palæstinensiske unge, med sten i deres hænder mod besættelsesmagts tropper, blev symbolet på oprøret. Den israelske hær svarede igen med hård magt som bl.a. tåregas, vandkanoner og ammunition. Der var masseanholdelser af palæstinensere, administrativ detention (inkl. børn), tortur, udgangsforbud og nedrivning af hjem og afgrøder som straffede hele familier (Allen, 2008; Hajjar, 2001; Pappé, 2009; Scott-Baumann, 2023). Derudover afbrød Israel vigtige forsyninger til palæstinenserne, såsom vand, elektricitet og brændstof. Ved slutningen af Intifadaen var ca. 1.500 palæstinensere blevet dræbt, 175.000 var blevet fængslet, mens ca. 180 israelske soldater samt civile havde mistet livet (Scott-Baumann, 2023).

Den Første Intifada sluttede, da Osloaftalerne kom på banen i 1993-1995 mellem PLOs (Palestinian Liberation Organization) Yasser Arafat og Israels premierminister, Yitzhak Rabin. Arafat anerkendte Israel som stat og opfordrede til ophøret af vold samt en ende på Intifadaen. Rabin anerkendte PLO som repræsentanter for det palæstinensiske folk, dog anerkendte han ikke palæstinenserne ret til selvbestemmelse eller retten til en suveræn, uafhængig stat (Scott-Baumann, 2023). Dette betød, at palæstinenserne ville forblive statsløse (Peteet, 2016). Der blev i samarbejdet mellem de to parter lagt en plan om, at Israel inden for de næste fem-ti år skulle trække sig helt fra de palæstinensiske områder (Pappé, 2006). Vestbredden blev opdelt i område A), 3% som skulle være under Palestinian National Authority's (PA) kontrol, område B) 23% af Vestbredden, som skulle være under delt kontrol af både PA og Israel (dog havde Israel ansvar for den overordnede sikkerhed) og område C) 74% af Vestbredden som skulle være under direkte israelsk kontrol (Peteet, 2016; Scott-Baumann, 2023). Med denne opdeling blev besættelsen dog dybere forankret end nogensinde; med en uligevægt mellem de besatte og besætteren nu aftalt (Dana & Jarbawi, 2017), kunne Israel bl.a. bygge veje der isolerede palæstinenserne fra deres jord. Der blev bygget mere end 400 km lange veje på konfiskeret palæstinensisk jord, til udelukkende brug af israelsk militær og bosættere til og fra Vestbredden samt Israel (Peteet, 2016; Scott-Baumann, 2023). PA blev *de facto* Israels ordenshåndhævere som følge af Osloaftalerne, eftersom PA skulle opretholde offentlig orden, hvis

effektivitet blev bedømt af besættelsesmagten (Dana & Jarbawi, 2017; Hajjar 2001). Osloaftalerne stagnerede, da Rabin i 1995 blev myrdet af en israelsk ekstremist, som var imod fred med palæstinenserne (Scott-Baumann, 2023).

Efter Osloaftalerne mislykkedes, blev antallet af ulovlige bosætter-kolonier ved med at stige i de besatte palæstinensiske territorier (Allen, 2008; Pappé, 2016). Derudover havde Israel siden 1967 oprettet to segregerede retssystemer i de besatte områder, en civil domstol for jødiske bosættere og en militær domstol for palæstinensere. Dette er noget som Israel stadig opretholder (Pappé, 2009; Peteet, 2016; Rifkin, 2017; Scott-Baumann, 2023). Udgangsforbud, administrativ detention, tortur samt fængsling og afstraffelse af palæstinensere var metoder som Israel i høj grad gjorde brug af, og som de stadig anvender i dag (Peteet, 2016; Scott-Baumann, 2023). Besættelsesmagtens militære dominans blev efter Osloaftalerne intensiveret ved at der blev bygget flere militærbaser, checkpoints og omkørselsveje i de besatte områder (Pappé, 2016; Scott-Baumann, 2023). Udvidelsen af militærets magt er blevet retfærdiggjort og betegnet af Israel som værende sikkerhedsmæssige foranstaltninger (Peteet, 2016; Lloyd & Wolfe, 2016).

Den Anden Intifada: 2000-2005

Ved årtusindskiftet var der endnu ikke opnået nogle reelle fredsaftaler. I 2000 blev Al-Aqsa moskéen i Østjerusalem stormet af Ariel Sharon, daværende oppositionsleder af det israelske parti Likud, ledsaget af 1000 politifolk. Flere palæstinensere så dette som en trussel om, at besættelsesmagten ville tage kontrol over de hellige steder (Pappé, 2009; Pressman, 2003; Scott-Baumann, 2023). Således startede den Anden Intifada, som i begyndelsen bestod af ikke-voldelige demonstrationer, og som spredte sig videre til de resterende besatte palæstinensiske områder (Allen, 2008; Pressman, 2003). Under den Anden Intifada boede der over to millioner palæstinensere på Vestbredden sammen med ca. 400.000 israelske bosættere, som opholdt sig ulovligt. Den israelske besættelse kontrollerede størstedelen af området og havde absolut kontrol over vand og elektricitet (Scott-Baumann, 2023). Desuden kunne palæstinensere på Vestbredden ikke bevæge sig frit uden tilladelser fra besættelsesmagten, mens bosættere kunne færdes uden om checkpoints (Pressman, 2003). Den Anden Intifada endte med at være langt mere grusom end den første; det israelske militær udførte likvideringer af dem, som de mistænkte for at opildne til vold, hvilket

ofte resulterede i, at uskyldige mennesker blev dræbt (Scott-Baumann, 2023). Militante palæstinensiske grupper, som Hamas, indledte derimod en kampagne med selvmordsbomber i Israel, som dræbte flere civile israelere (Pappé, 2009; Scott-Baumann, 2023). Da Intifadaen sluttede i 2005 var 3.339 palæstinensere blevet dræbt og 437 israelere, civile som soldater, blevet dræbt (B'Tselem, 2013).

I 2002 begyndte Israel at bygge det, de kaldte et sikkerhedshegn, men som af palæstinensere og menneskerettighedsorganisationer betegnes som separationsbarrieren, separationsmuren eller apartheidmuren (Amnesty International, 2003; B'Tselem, 2017; Human Rights Watch, 2004; Scott-Baumann, 2023). Denne består af både betonmur og hegn, og blev bygget inden for Vestbreddens grænser, dvs. på besat jord. Dette afskærer palæstinensere fra deres familier og venner, egen landbrugsjord, patienter fra hospitaler og børn fra skoler (Pappé, 2009; Rifkin, 2017; Scott-Baumann, 2023). Når muren står færdig, vil den være 750 km lang og op til 8 m høj. Derudover er den udsmykket med pigtråd, elektrisk hegn, vagt- og snigskyttetårne og overvågningskameraer (Pappé, 2009). Palæstinensere kan udelukkende komme forbi muren med særlige tilladelser fra Israel (Peteet, 2016; Rifkin, 2017). Derimod kan israelere passere uden om disse barrierer, da de med deres særlige nummerplader kan køre på omkørselsvejene. Dette er noget der stadig vedligeholdes i dag (Scott-Baumann, 2023). I 2004 blev muren erklæret ulovlig og i strid med international lovgivning af den internationale domstol (International Court of Justice, 2004).

I 2005 trak Israel sine ulovlige bosættere samt tropper ud af Gaza (Pappé, 2009; Rifkin, 2017; Scott-Baumann, 2023). Imidlertid fortsætter Israel i dag med at udøve fjernkontrol over byen. Israel kontrollerer grænseovergangene og dermed bevægelsesfriheden, forsyningerne af vand, brændstof, elektricitet og nødhjælpsorganisationers adgang. Derudover kontrollerer de farvandet ved Gazas kyst, samt luftrummet (Scott-Baumann, 2023). Ifølge international lovgivning kan Gaza pba. denne kontrol ses som værende i stadighed besat af Israel (International Committee of the Red Cross, 2012; Scott-Baumann, 2023).

Livsvilkår & nuværende krig

Livsvilkårene for palæstinenserne kan argumenteres for at være blevet forværret siden besættelsen i 1967. De segregerede domstole, de adskilte veje, muren og check-

points er med til at indskrænke palæstinenserne rettigheder. Selvom Israel ikke officielt har annekteret de palæstinensiske områder, fortsætter den med at ekspropriere mere palæstinensisk jord, hvorpå den bosætter sin egen befolkning. Dette medvirker til at palæstinenserne bliver presset ind i enklaver, som blev cementerede pba. Oslo-aftalernes opdeling af de palæstinensiske territorier. Palæstinensere bliver i stadighed begrænset på deres borgerrettigheder, desuden er deres livsvilkår præget af fattigdom og arbejdsløshed pga. besættelsens kontrol (Peteet, 2016). I 2012 fandt en komité under FN, at Israels love og praksisser mod palæstinenserne kan konstitueres som *de facto* segregation, pga. flere af de ovenstående faktorer (Committee on the Elimination of Racial Discrimination, 2012).

Siden Israel indledte en belejring af Gaza i 2007, har der været adskillige krige mellem Hamas og Israel (Pappé, 2022; Scott-Baumann, 2023). I oktober 2023 indledte Hamas et angreb mod Israel, hvor de affyrede raketter, dræbte civile og tog gidsler med sig tilbage til Gaza. Dette førte til, at Israel erklærede krig og invaderede Gaza kort efter. Siden oktober har Israel bombet Gaza og afskåret gazanere fra livsnødvendige ressourcer som mad, vand, elektricitet og brændstof, mens Israel samtidig har formindsket adgangen til nødhjælp. I skrivende stund (marts 2024) er krigen stadig i gang, og der har været civile drab fra Israel, Gaza og Vestbredden (Scott-Baumann, 2023). I december 2023 indledte Sydafrika en retssag mod Israel i den internationale domstol med anklagen om, at Israel begår folkedrab mod den palæstinensiske befolkning i Gaza (FN-forbundet, 2024). Retssagen er stadig i gang.

Således har jeg fremført noget af den historiske kontekst omkring Palæstina og Israel, med henblik på at situere palæstinenserens livsvilkår, handelsbetingelser samt de materielle forhold, som Israel som besættelsesmagt påvirker. Især bevægelsesfriheden, pba. infrastrukturen, muren, checkpoints, bosættelserne samt bureaukratiseringen af dagligdagen er kraftigt påvirket af besættelsens tilstedeværelse. De palæstinensiske områder, Østjerusalem, Vestbredden og Gaza, kan ses som værende i stadighed besat af Israel, hvorfor dette kan konstituere Israel som en besættelsesmagt. Staten Israel blev dannet ud fra kolonialistiske ideer, og landet fortsætter med at ekspropriere palæstinensisk jord. Desuden fortsætter staten med at udskifte den palæstinensiske befolkning med bosættere, hvorfor Israel også kan defineres som en bosætter-kolonial besættelsesmagt, som etnisk udrenser en indfødt befolkning. Flere

steder i dette projekt bliver Israel nævnt som en bosætter-koloni, derfor vil jeg i det følgende afsnit dykke nærmere ned i en teoretisk forståelse af begrebet.

Problemfelt

I dette afsnit vil jeg komme nærmere ind på forskellen mellem kolonialisme og bosætter-kolonialisme, for at skabe en bedre forståelse for, hvad der menes med, at Israel er en bosætter-koloni.

Kolonialisme & bosætter-kolonialisme

Ifølge den australske professor i statskundskab Anthony Dirk Moses (2008) indebærer *kolonialisme* en specifik styreform, hvori *koloniseringsprocessen* dvs. opbygningen af kolonier i udenlandske territorier, bliver suppleret af styreformen. Moses (2008) forklarer videre, at kolonialisme indebærer besættelse af samfund, hvori de indfødtes historiske udvikling bliver taget fra dem af koloniherrerne. På den måde kan et kolonistyre ændre eller ødelægge hele strukturen i en indfødt befolknings samfund (Moses, 2008). Historisk set har koloniherrer ført krig mod hele indfødte populationer, da det blev svært at differentiere mellem civile og kombattanter. Ofte er målet for koloniherrer ikke blot at bekæmpe modstand fra den indfødte befolkning – det indebærer især at annektere indfødtes landområder (Moses, 2008).

Bosætter-kolonialisme er, ifølge den australske historiker Patrick Wolfe (2006; 2008), et territorielt projekt, hvor målet er at udskifte den indfødte befolkning med bosættere fra det koloniserende styre. Det vil sige, at kolonistyret ønsker at opløse den indfødte befolkning, annektere territorier som den indfødte befolkning bor i hvorefter den opfører et nyt kolonialt samfund på etnisk udrensede landområder. For bosætter-kolonier er der en forståelse af, at det område de koloniserer er et *terra nullius*, dvs. et ingenmandsland. Ud fra bosætter-kolonial teori skal dette begreb forstås som den overordnede forståelse hos bosætter-kolonialister om, at det område de bosætter og koloniserer tilhører ingen, det er tomt for mennesker og er en ukultiveret ødemark (Litt, 2023; Taylor, 2021). På baggrund af, at bosætter-kolonister beslaglægger disse områder mhp. at blive, argumenterer Wolfe (2006; 2008) for, at bosætter-kolonisering er en struktur, ikke en begivenhed. Heri ligger begrebet om *logic of elimination*, som er et strukturelt element i bosætter-koloniale samfund. Begrebet

skal forstås som udslettelsen af den indfødte befolkning, hvad end det er likvidering af personer, tvungen fordrivelse og/eller udslettelse af de indfødtes kultur og leve-måder (Wolfe, 2006; Wolfe 2008). Disse strategier er ifølge Wolfe (2008) en forudsætning for bosætter-koloniale samfunds eksistens. Det vil sige, at bosætter-kolonialisme er en længerevarende proces, hvor endemålet er at overtage territorier fra den indfødte befolkning og udskifte de indfødte med bosætter-kolonister (Wolfe, 2006; Wolfe 2008; Svirsky 2017). Dette bosætter-koloniale tænkesæt kan fx ses i Herzls (1896/1917) planer, da han ikke lagde skjul på, at endemålet skulle være en kolonisering af historiske Palæstina, samt en udskiftning af den indfødte befolkning, med en udefrakommende jødisk befolkning. Selvom de europæiske zionister, som startede den politiske ideologi ikke havde et imperie i forvejen, støttede flere lande i Vesten zionismen pba. antisemitisme iblandt dem (Masalha, 2022; Scott-Baumann, 2023). Desuden oprettede det europæiske, zionistiske samfund relativt hurtigt efter udgivelsen af Herzls bog *World Zionist Organisation, Jewish Colonial Trust og Jewish National Fund*, som finansierede planen om at kolonisere, opkøbe jord og oprette permanente bosætter-kolonier i historiske Palæstina (Herzl, 1896/1917).

Den israelsk-australske lektor i bosætter-kolonialisme, Marcelo Svirsky (2017), har videreudviklet Wolfes (2006; 2008) begreb om *logic of elimination*, til at indebære *double elimination of indigenous life and shared life*. Begrebet bygger på en forståelse af, at det zionistiske projekt udviklede sig via en dobbelt elimination; af de indfødte palæstinenseres liv, men også af det delte, fælles liv iblandt befolkningen i det historiske Palæstina, som havde eksisteret inden det zionistiske projekt (Svirsky, 2017). Ud fra dette begreb kan det forstås, at de indfødte palæstinenseres livsformer, kultur og tilknytning til området er truet af den israelske besættelse, koloniseringen samt bosættelsesaktiviteterne som er med til at drive en *de facto* annektering af de besatte palæstinensiske territorier. Disse opstår og udvikler sig gennem bl.a. tvungen fordrivelse, etnisk udrensning og udnyttelse af palæstinensisk arbejdskraft (Pappé, 2006; Scott-Baumann, 2023). Ikke nok med, at indfødte palæstinenseres liv bliver komplet ændret af besættelsesmagten, er det fælles liv, som eksisterede og som kunne have fortsat med at eksistere mellem befolkningsgrupperne, også elimineret (Svirsky, 2017). Dette sker bl.a. gennem Israels praksis af segregation via opdelte veje for hhv. palæstinensere og israelere på Vestbredden, det sker gennem segregeringen af domstolene og det sker endvidere via infrastrukturen i form af checkpoints og muren,

som fysisk adskiller palæstinensere og israelere (se historiske afsnit). Ud fra ovenstående definitioner, forstås Israel derfor som en bosætter-koloni. I følgende afsnit vil jeg komme nærmere ind på de metodiske valg og fravalg som jeg har foretaget mig for dette empiriske projekt.

Metode

I dette afsnit vil jeg redegøre for den anvendte metode, som åbner op for at forstå hvordan den israelske besættelse påvirker palæstinenseres livsvilkår og handlebetingelser. Jeg vil bl.a. komme ind på kvalitativ forskning, interview som metode, den anvendte analyseform samt etiske refleksioner. Det vil jeg gøre for at være gennemsigtig i forarbejdet til empiriindsamlingen.

Kvalitativ forskning

Psykologerne Svend Brinkmann og Lene Tanggaard (2020) henviser til, at der ikke er én definition af *kvalitativ forskning*. Dog refererer de til, at ordet 'kvalitativ' i forskningsuniverset henviser til hvordan mennesker fx oplever, gør, eller udvikler noget, og at man som forsker inden for den kvalitative tradition bl.a. ønsker at forstå og fortolke kvaliteter ved den menneskelige erfaring. I praksis betyder det, at man fx ønsker at forstå menneskers oplevelser og erfaringer mht. en række forskellige felter som fx følelser, udvikling og læring. I modsætning til kvantitativ forskning, hvor man bl.a. ønsker at måle og veje forskellige variabler via metoder såsom statistiske udregninger, ønsker man i kvalitativ forskning at forstå, analysere og fortolke menneskers liv via metoder såsom interviews eller feltarbejde (Brinkmann & Tanggaard, 2020; Hammersley, 2020).

I dette projekt vil jeg anvende en kvalitativ metodeform for at forstå hvordan Israels besættelse påvirker palæstinenseres handlebetingelser samt livsvilkår. Dette vil jeg gøre via interviews, som jeg kort vil redegøre for i følgende afsnit. Jeg anvender en kvalitativ tilgang, da fænomenet, jeg ønsker at undersøge netop kalder på at blive forstået via informanternes egne beretninger. Derudover stemmer den kvalitative tilgang overens med den anvendte videnskabsteoretiske position, dialektisk materialisme. Her er der som tidligere nævnt fokus på historiske og materielle forhold, og

hvordan mennesket er i samspil med disse. Disse forhold forudsætter at blive undersøgt via en kvalitativ metode.

Det semistrukturerede (online) interview & GDPR

Formålet med dette projekt er at forstå hvordan besættelsen påvirker palæstinenserens livsvilkår og handlebetingelser. For at indhente beskrivelser omkring dette emne vil jeg anvende det semistrukturerede interview som metodeform. Generelt kan interviews bidrage til noget særligt, som andre metodeformer ikke kan. *Interviews* er en dialog hvor interviewerens forsøger at tilgå information om de interviewedes holdninger, oplevelser eller erfaringer. Det særlige ved interviews er, at interviewerens får denne information direkte fra den interviewede, som svarer på de specifikke spørgsmål, som interviewerens er interesseret i at få svar på (Brinkmann, 2022). Interview som metodeform til dette projekt er særligt valgt til, eftersom jeg ikke kan rejse til Palæstina og Israel i skrivende stund, da der har været krig siden oktober 2023. Af den grund vil interviewene foregå online, da forholdene i Palæstina og Israel ikke er sikre, og udenrigsministeriet fraråder alle ikke-nødvendige rejser til Vestbredden i skrivende stund (Udenrigsministeriet, n.d.). På baggrund af dette kan jeg derfor ikke anvende eksempelvis feltarbejde som metode, selvom det kunne give et særligt indblik i palæstinenserens hverdag, men dette kræver at jeg fysisk er til stede i feltet (Agyare & Okoko, 2023). Gruppeinterviews, hvor interviewerens fungerer som en moderator af en gruppediskussion, kunne også have været en mulighed, da jeg på den måde kunne have inddraget flere beretninger (Brinkmann, 2022; Gudkova, 2018). Dette ville dog blive besværliggjort af onlineformatet, hvor man let kan komme til at afbryde hinanden, desuden kræver det, at alle involverede har en stabil internetforbindelse. Der har dermed været flere refleksioner bag valget af interview som metodeform.

Som tidligere beskrevet, anvender jeg *det semistrukturerede interview*, da det åbner op for en middelvej mellem hverdagssamtale og lukket spørgeskema (Kvale & Brinkmann, 2015). Det semistrukturerede interview kan siges at ligge på et kontinuum mellem det strukturerede interview og det ustrukturerede interview. *Det strukturerede interview* kan forekomme for rigtigt, eftersom interviewguiden følges til punkt og prikke, og der fx ikke er plads til at stille opfølgende spørgsmål, hvorimod *det ustrukturerede interview* kan minde for meget om en hverdagssamtale, hvor inter-

vieweren muligvis ikke får stillet de spørgsmål, som vedkommende har brug for at få svaret på iht. interesseområdet eller problemformuleringen. Fordelen ved det semi-strukturerede interview er dermed, at det er fleksibelt, da der kan stilles opfølgende spørgsmål, og samtidig er der sat et fokus på forhånd, som guider interviewerens (Brinkmann, 2022).

I dette projekt vil der gennemføres to interviews med to forskellige informanter. Interviewene vil foregå online via programmet Zoom, da forholdene som nævnt ikke er sikre i Palæstina og Israel. Interviewet udføres med lyd og billede, hvis informanterne samtykker til begge, og vil blive optaget og opbevaret iht. gældende GDPR-lovgivning (Datatilsynet, n.d.). Derudover vil selve optagelsen og anvendelsen af programmet Zoom blive brugt iht. Aalborg Universitets generelle sikkerhedsvejledninger (Aalborg Universitet, n.d.). I dette projekts tilfælde er onlineformatet at foretrække, da det kan give mig direkte adgang til informanternes beskrivelser af deres livsvilkår og handlebetingelser, som jeg ellers ikke ville kunne tilgå fra flere hundrede kilometers afstand. Dog er jeg opmærksom på, at online interviews ikke kan give den samme organiske atmosfære, som fysiske interviews kan give, og det vil fx ikke være muligt for mig at aflæse kropssprog på samme måde. Derudover er der praktiske ulemper ved online interviewet, da internetforbindelsen skal være stabil under hele interviewet, så hverken jeg som interviewer eller den interviewede misser vigtige pointer (Olliffe et al., 2021).

Informanterne

Informanterne er fundet ved at kontakte Joint Advocacy Initiative (JAI), som er en kristen organisation samt sammenslutning af foreningerne YMCA/YWCA (Young Men's/Women's Christian Association). Foreningen arbejder ud fra kristne værdier, og ifølge JAI (2009) er deres formål at advokere for fred og retfærdighed i de besatte palæstinensiske territorier. I juli 2023 rejste jeg med den danske ækvivalent af YMCA/YWCA ned til Palæstina og Israel, og i den forbindelse mødte jeg nogle af JAIs medarbejdere. I februar kontaktede jeg foreningen, som hjalp mig med at finde to informanter, som indvilligede i at blive interviewet om deres hverdagsliv under besættelsen. Betingelserne var, at de skulle være over 18 år, de skulle tale engelsk og at jeg ikke havde mødt dem før pga. etiske foranstaltninger. Her indvilligede to unge, en mand og en kvinde, fra forskellige byer på Vestbredden til at lade sig interviewe.

Det er vigtigt at nævne, at interviewene vil foregå på engelsk, dvs. at interviewet foregår på et fremmedsprog for både informanterne og jeg. Ifølge psykologerne Emelie Ernberg og Erik Mac Giolla (2018) viser tidligere forskning, at anvendelsen af et fremmedsprog under interviews kan bringe flere udfordringer som fx 1) reduceret sprog-evne, som kan besværliggøre rapportering, 2) personer der genkalder begivenheder via deres fremmedsprog formidler kortere udsagn end de gør i deres modersmål, og 3) personer der formidler via et fremmedsprog er mere nervøse og modtagelige over for antydninger end de, som beretter via deres modersmål. Der kan således være nogle ord, som informanterne ikke forstår, på trods af, at de kan tale engelsk. Det er derfor min opgave at omformulere spørgsmålene og sikre mig, at informanterne forstår spørgsmålene korrekt. Informanterne informeres inden interviewets start om, at jeg taler arabisk, og at de, hvis det er nødvendigt, kan forklare sig på deres modersmål.

Interviewguide, transskription & tematisk analyse

Interviewguiden er en rettesnor for intervieweren, og indeholder overordnede emner eller specifikke spørgsmål. Det er op til forskeren selv at strukturere rækkefølgen af de spørgsmål, der stilles. Psykologerne Steinar Kvale og Svend Brinkmann (2015) anbefaler at lave en interviewguide med forskningsspørgsmål, som indeholder et teoretisk sprog og som kan være guidende for udfoldelsen af og interviewspørgsmål, som er de specifikke spørgsmål, som man vil stille informanten. Dette har jeg valgt at gøre i min interviewguide, som kan ses i Bilag 1. De semistrukturerede interviews udføres med en interviewguide, hvor spørgsmålene bærer præg af især den anvendte videnskabsteoretiske position, dialektisk materialisme, samt teoretiske begreber, som vil blive præsenteret senere i projektet. Dette ses via et fokus på emner og spørgsmål, der omhandler informanternes socio-materielle betingelser, samt livsvilkår og handlebetingelser. Når interviewene er fuldført, vil disse herefter blive transskriberet og omdannet til en tematisk analyse.

Transskription indebærer, at man omdanner talesprog om til skriftsprog (Kvale & Brinkmann, 2015). Der er forskellige metoder til transskriptionsprocessen, alt efter om det gældende projekt fx indeholder et fokus på samtalen og sproget som fx ved diskursive metoder eller om det blot indeholder fokus på den interviewedes livsver-

den og oplevelser som ved fænomenologiske metoder (Tanggaard & Brinkmann, 2020). Jeg har valgt at anvende en simpel transskribering, hvor transskriptionen er så præcis som mulig, dvs. ortografisk, og indeholder verbale, såvel som non-verbale lyde (Braun & Clarke, 2006). Transskriptionen for dette projekts interviews vil derfor indeholde markeringer ved pauser, afbrydelser og latter, desuden vil personfølsomme oplysninger tilbagetrækkes af hensyn til GDPR-lovgivning.

Disse interviews og efterfølgende transskriptioner vil blive analyseret via den specifikke tilgang *tematisk analyse*. Denne analyseform indebærer en metode, hvorved man som forsker identificerer samt analyserer gennemgående temaer i ens data. Tematisk analyse anvendes i dette projekt pba. af dets fleksible form, da der ikke er et specifikt teoretisk perspektiv, som man skal anvende for at gøre brug af analyseformen. *Et tema* kan være gentagne mønstre, som viser sig på tværs af informanternes besvarelser. På den måde analyserer man sig frem til gældende emner for de adspurgte informanter (Braun & Clarke, 2006).

Etik & sensitiv forskning

Forskning udført med interviews er fyldt med etiske dilemmaer, da man sammen med informanten udforsker deres privatliv. I dette afsnit vil jeg kort redegøre for de etiske foranstaltninger som er blevet anvendt iht. interviewprocessen. Her vil jeg komme ind på punkterne informeret samtykke, fortrolighed, konsekvenser samt forskerens rolle. Slutteligt vil jeg komme ind på sensitiv forskning og forklare hvordan jeg vil forholde mig til dette mht. informanterne.

Informeret samtykke indebærer, at informanterne inden interviewet påbegyndes, er informeret om interviewets formål, herunder de overordnede dele af projektet. Derudover er det min opgave, at sikre mig, at informanterne deltager frivilligt samt, at de er klar over mulige fordele og ulemper ved deltagelse. Informanterne, som deltager i interviewet, modtager en skriftlig samtykkeerklæring (Bilag 2), som både de interviewede og jeg skal underskrive (Kvale & Brinkmann, 2015). Dette har jeg gjort via e-mail henvendelser til informanterne.

Fortrolighed omhandler beskyttelse af den interviewedes private data, på en måde hvor disse oplysninger ikke kan afsløres. I praksis indebærer dette en anonymisering

af deltagerne, dvs., at deres navne ændres, og deres bydel sløres, sådan at der ikke nævnes en specifik by – informanterne er således indbyggere fra Vestbredden fra større eller mindre byer. Derudover skal det gøres klart for informanterne, hvem der vil få adgang til projektmaterialer, så processen mellem forsker og informanter er så gennemsigtig som mulig (Kvale & Brinkmann, 2015). Dette gør jeg via samtykkeerklæringen.

Konsekvenser vedrører på den ene side den mulige skade, som informanterne kan blive påført af at deltage i interviewene. På den anden side handler det om den fordel, som deltagelsen kan give. Ud fra et utilitaristisk perspektiv, skal informanterne lide så lidt skade som muligt, således skal fordelene ved deltagelse opveje mulige risici. I praksis kan konsekvenspunktet omhandle information, som informanten ved fejl afslører og fortryder efterfølgende at have delt. Her handler det om at undgå etiske krænkelse, og informanterne kan til enhver tid trække deres samtykke (Kvale & Brinkmann, 2015).

Forskerens rolle omhandler min egen integritet som forsker. Integritet skal her forstås som viden, erfaring, ærlighed og retfærdighed, som er afgørende faktorer iht. etiske retningslinjer. Der skal tilstræbes gennemsigtighed til processen bag de konklusioner, der bliver draget (Kvale & Brinkmann, 2015). Derfor er det vigtigt at pointere min egen position. Informanterne og jeg har samme baggrund tilfælles; jeg har palæstinensiske rødder og mine bedsteforældre og deres familier på både min mors og fars side flygtede under 1948-krigen. Dette er dog det eneste jeg har tilfælles med deltagerne, da jeg aldrig har levet under besættelsen. Formålet med dette projekt er netop at udforske de livsvilkår og handlebetingelser, som informanterne lever under som et besat folk. Jeg har ikke selv nogle erfaringer med dette, da jeg er født og opvokset i Danmark. På baggrund af dette kan det forstås, at der foreligger et *asymmetrisk magtforhold* mellem informanterne og jeg. Det kan der, eftersom jeg som udefrakommende spørger ind til deres tilværelse, og jeg styrer dagsordenen, hvorimod de ikke ved meget om mit liv (Kvale & Brinkmann, 2015). Det er således min opgave at gøre rummet trygt nok til, at de har lyst til at dele deres beretninger om deres hverdag, og samtidig facilitere muligheden for at, de kan undlade at svare på spørgsmål, som de ikke føler sig trygge ved at svare på.

Sensitiv forskning omhandler bl.a. bearbejdning af sensitive emner som for eksempel krig. Her vil den befolkning, som man ønsker at anvende som informanter, typisk være mennesker i sårbare positioner grundet deres livsomstændigheder (Dempsey et al., 2016). Da jeg har at gøre med informanter, som kan være i sårbare positioner pga. af den nuværende krig og den årtiers lange besættelse, vil jeg særligt være opmærksom på, hvordan mine spørgsmål kan påvirke dem. Spørgsmål om fremtiden eller spørgsmål som kan trigger sårbarheder for informanten, vil jeg særligt være opmærksom på. Her vil jeg være opmærksom på hvordan de bliver påvirket af mine spørgsmål og samtidig vil jeg spørge dem ind til om jeg må stille spørgsmål som kan betragtes som særligt sensitive. Det er således min opgave at omformulere eller stille andre spørgsmål, hvis informanten ikke har lyst til at svare på mine spørgsmål. Samtidig vil det blive gjort klart, at de ikke behøver at svare på mine spørgsmål, hvis de ikke har lyst. I følgende afsnit vil jeg komme nærmere ind på de teoretiske begreber, som danner grundlaget for den efterfølgende analyse af informanternes beskrivelser.

Teori

Projektets videnskabsteoretiske retning, dialektisk materialisme, er som tidligere nævnt et værktøj til at forstå og forklare psykiske såvel som sociale forandringer (Dreier, 1979; Lanuza, 2016). Den dialektiske materialisme afspejles i dette teoretiske afsnit, hvor livsvilkår og handlebetingelser for mennesker under krig vil illustreres via de præsenterede begreber. Derudover vil jeg anvende teoretiske koncepter omhandlende bl.a. tilhørsforhold, ruptures og traumer, for at hjælpe mig med at analysere informanternes beretninger. Med begreberne vil jeg forsøge at tilnærme mig informanternes perspektiv, forstået iht. de livsvilkår, de lever under. De teoretiske begreber giver mig muligheden for at opnå dette formål, og samtidig forstå kompleksiteten af deres oplevelser. I tråd med den videnskabsteoretiske retning, vil disse teoretiske begreber betragtes ud fra en dialektisk forståelse.

Tilhørsforhold

I dette afsnit vil jeg komme nærmere ind på centrale aspekter vedrørende det psykologiske begreb, tilhørsforhold (*belonging*), samt de tilhørende begreber, identitet og kollektivitet. Tilhørsforhold er et begreb, som har fanget mange forskeres opmærksomhed, som forsøger at forklare eller forstå den subjektive følelse af en dyb for-

nemmelse samt bånd til fx sociale grupper, geografiske steder samt individuelle og kollektive oplevelser. I forskningslitteraturen er der dog ikke enighed bag definitionen af tilhørsforhold, eftersom der foreligger forskellige teoretiske tilgange, som forsøger at definere begrebet (Allen et al., 2021). I et review af forskningsgruppen Allen et al. (2021), fandt de dog, at der er en generel enighed i feltet om, at tilhørsforhold er et fundamentalt, menneskeligt behov, som næsten alle mennesker forsøger at mætte. Jeg vil dog hovedsageligt gøre brug af begrebet om tilhørsforhold som forstået af den israelsk-britiske sociolog Nira Yuval-Davis. Dette gør jeg, eftersom hendes begreb om tilhørsforhold omfavner individuelle, kollektivistiske såvel som politiske aspekter, hvilket jeg finder relevant i kontekst af informationerne, der skal interviewes.

Sociologen Yuval-Davis (2006; 2011) anvender en intersektionel tilgang til at forstå det psykologiske begreb, tilhørsforhold. *Intersektionalitet* skal her forstås som en tilgang til at analysere personers sociale positionering ud fra flere gensidigt konstituerende facetter (Yuval-Davis, 2011). Intersektionalitet kan derved tilføje til forståelsen af de krydsende forskelligheder, som man kan finde i tilhørsforhold. Dette vil belyses nærmere i dette afsnit. Ifølge Yuval-Davis (2011), omhandler *tilhørsforhold* en følelsesmæssig tilknytning samt en følelse af at være 'hjemme'. Denne følelse relaterer sig til et håb om fremtiden, og endvidere relaterer denne følelse af håb sig til hjemmet som et trygt rum (*safe space*) (Tomaney, 2015; Yuval-Davis, 2006; Yuval-Davis, 2011). Begrebet om hjem kan også relatere sig til en følelse af rodfæstethed i et fysisk socio-geografisk område, og kan reflektere en individuel eller kollektiv følelse af tilhørsforhold eller længsel (Tomaney, 2015; Yuval-Davis, 2011). Yuval-Davis (2011) argumenterer for, at tilhørsforhold er en del af hverdagspraksisser, og derfor ofte går ubevidst hen. Tilhørsforhold bliver først tydeliggjort og politiseret, når dette bliver truet. Hertil kan begrebet *the politics of belonging* introduceres, som omhandler politiske projekter, hvis formål er at konstruere tilhørsforhold til specifikke kollektiviteter (Tomaney, 2015; Yuval-Davis, 2011). *The politics of belonging* indeholder en deltagelsesdimension samt en identifikationsdimension af både individuelle samt kollektivistiske identiteter, som medfølges af følelser omkring tilknytning, solidaritet, loyalitet samt en forkærlighed for folket, staten og/eller territoriet (Tomaney, 2015; Yuval-Davis, 2007).

Yuval-Davis (2006; 2011) præsenterer tre analytiske facetter, som viser hvordan tilhørsforhold konstrueres: 1) *Sociale lokationer* omfatter kategorier såsom køn, race, klasse eller nationalitet, som hver har forskellige implikationer givet den historiske kontekst. Sociale lokationer skal ud fra et intersektionelt perspektiv forstås som gensidigt konstituerende facetter. 2) *Identifikationer og følelsesmæssig tilknytning* omfavner begrebet *identitet* forstået som fortællinger, som personer forstår sig selv ud fra. Disse fortællinger anvendes endvidere af personer til at beskrive sig selv over for andre. Disse identitetsfortællinger kan indebære en *individuel identitet* og en *kollektiv identitet*, hvor førstnævnte omfavner personlige egenskaber, mens næstnævnte omhandler ens relation til en gruppe eller *kollektivitet*. Identificering med kollektiviteten relaterer sig til fx ens etniske, racemæssige, nationale, kulturelle eller religiøse ophav. Disse identiteter kan variere over tid og kan derfor ændre sig (Yuval-Davis, 2006). Konstruktioner af tilhørsforhold er dog ikke udelukkende fortællinger om en person – der foreligger også en følelsesmæssig tilknytning; personer og kollektiviteter længes således efter at høre til nogen eller noget. Ligesom tilhørsforhold bliver mere fremtrædende, når personer er truede eller er under prekære forhold, bliver identiteter ligeledes centreret, når personer føler sig i fare. Derudover kan det tilføjes, at både sociale lokationer og identiteter udspringer af specifikke sociale praksisser (Yuval-Davis, 2006). 3) *Etiske samt politiske værdier* anvendes af mennesker til at bedømme egen samt andres tilhørsforhold (Yuval-Davis, 2011). Disse værdier refererer også til specifikke holdninger til, hvad der kan konstituere den specifikke identitet (Yuval-Davis, 2006).

Således kan det ud fra denne tilgang forstås, at personer kan have et tilhørsforhold til et hav af forskellige steder, personer, organisationer eller praksisser. Derudover er tilhørsforhold en dynamisk proces, hvilket betyder, at ovenstående facetter kan blive rekonstrueret på forskellige måder pba. politiske projekter. Graden af tilhørsforhold er skiftende mellem personer, og intrapsykisk kan tilhørsforhold også variere over tid og situationelle forhold (Yuval-Davis, 2006; Yuval-Davis, 2011). Disse definitioner af tilhørsforhold og identitet relaterer sig til en almenpsykologisk forståelse af menneskets psyke. Hvordan ser disse ud, når personer befinder sig i krig og potentielt traumatiserende miljøer? Som nævnt gennem dette projekt, er informanterne fra Vestbredden, som i skrivende stund befinder sig under krig. Derfor er det relevant at kigge på dette aspekt mere i dybden, eftersom tilhørsforhold og identitet som tidlige-

re nævnt, centrerer, når personer befinder sig under prekære omstændigheder eller lider under usikre livsvilkår med få eller ingen handlemuligheder.

Ruptures, krig & traumer

Flere forskere har studeret forandringer og hvilken indvirkning det har på menneskers udvikling samt liv. I dette afsnit vil jeg komme nærmere ind på hvordan livet under krig er med til at forme og forandre menneskers liv. Her vil jeg komme ind på psykologiske begreber vedrørende ruptures og traumer, som forårsaget af krig.

Inden for flere forskningstraditioner har der været interesse i at undersøge menneskets livsbaneforløb, og de ændringer eller ruptures (brud), der kan opstå i løbet af livet (Zittoun, 2012). Anvendelsen af det psykologiske begreb, *ruptures*, skal i dette projekt forstås ud fra en *sociokulturel psykologisk* tilgang, hvor fokuset er på den menneskelige oplevelse ud fra en historisk, social samt kulturel kontekst (Zittoun, 2012). Ruptures indebærer forandringer, der ændrer på livsstabiliteten og som påvirker en af menneskets kerneprocesser, nemlig meningsskabelse (Awad, 2021; Zittoun, 2012). Denne proces tydeliggøres, når hverdagen bliver forstyrret, hvorved man tvinges til at skabe mening ud fra både store og små forandringer i ens liv. Disse ruptures kan bl.a. ske på et makroplan, hvor eksempelvis krig kan konstitueres som en *historisk* eller *samfundsmæssig rupture*. På baggrund af, at en rupture kan opstå på et bredere plan, kan denne deles kollektivt og dermed interpersonelt. Disse samfundsmæssige ruptures forårsager ofte *personlige ruptures*, for dem som oplever dem (Awad, 2021). På denne måde igangsætter ruptures tre reciprokke overgangsprocesser, nemlig 1) *læringsprocesser*, hvor et individ udforsker nye former for handling og forståelse, 2) *identitetsforandringer*, hvor nye identiteter samt sociale roller konstrueres og 3) *meningsskabelse*, hvor individet forsøger at skabe mening ud fra de nuværende omstændigheder og forandringer. Dette gør man ved at forbinde forandringerne til tidligere erfaringer for at forsøge at skabe mening i ens nuværende liv (Awad, 2021; Zittoun, 2012). Livet under krig kan siges at være karakteriseret af ruptures i folks liv, eftersom krig ændrer menneskers levemåder og interpersonelle relationer (Becker 2016; Becker, 2021). Eftersom informanterne befinder sig under krig, vil jeg i det følgende afsnit uddybe, hvordan livet under krigsforhold påvirker mennesker.

Ifølge professor i socialpsykologi, David Becker (2021), som har arbejdet med psykosociale projekter for den palæstinensiske befolkning i og uden for de besatte palæstinensiske områder, er personer, som har levet under krigsrealiteter i årtier, nødsaget til at tilpasse sig til kronisk ødelæggelse samt kronisk frygt, som forbliver en permanent psykologisk funktion. I en krigsregion er død og ødelæggelse en permanent del af den psykologiske struktur, og den sociale realitet er formet af absolutter, dvs. om liv eller død, om at have tilhørsforhold til nogen, men ikke andre og om at have magt eller være magtesløs. I krig oplever mennesker ikke blot vold og uretfærdigheder på egen krop eller psyke, de er også vidner til, at andre omkring dem oplever det samme, og ofte føler samtlige mennesker sig magtesløse. Det vil sige, at mennesker under krig oplever direkte lidelser, en dyb magtesløshed samt følelser af depression, frygt, vrede og skyldfølelse. Mennesker der lever under krigsforhold og forfølgelse er dog ikke kun fysisk og psykologisk ramt, deres syn på fortiden, nutiden og fremtiden er formet af deres oplevelser med kronisk trussel, ødelæggelse, tab og uretfærdighed (Becker, 2021).

Becker (2021) relaterer disse realiteter af krig til begrebet om *traumer*. Det psykologiske koncept vedrørende traumer er alsidigt og har forskellige definitioner inden for forskellige tilgange. Traumer er ofte forbundet med den psykiatriske lidelse PTSD, da traumbegrebet situeres i flere diagnosemanualer under denne psykopatologi (Piedfort-Marin, 2022). Becker (2016; 2021) problematiserer dog dette, eftersom han mener, at man med anvendelsen af traumbegrebet som operationaliseret ud fra PTSD, glemmer konteksten samt den sociale realitet bag traumat. Begrebet om traumer skal i denne sammenhæng ikke forstås som en psykisk lidelse, men som en social realitet som former menneskers liv, og som konstruerer specifikke former for sårbarheder og udfordringer, der *kan* lede til psykopatologi. Traumer skal forstås som både en vedvarende og en permanent realitet samt en kompleks psykosocial proces af ekstrem lidelse. Hos mennesker, der lider under traumer, er der på den ene side en kontinuitet af terror, og på den anden side et håb og en udsigt til forandring. Ligesom alle andre mennesker, konstruerer personer, som lider under traumatiske processer deres identitet og tilhørsforhold ud fra en dynamisk udviklingsproces. Dette skal forstås som, at traumer forbliver og fortsætter hos individer eller en befolkning gennem hele livet, som kan sætte gang i en moralsk konflikt om man hører til eller ikke hører

til, om at føle sig såret og anerkendt og om en diskontinuitet i kontinuiteten af ødelæggelse (Becker, 2016; Becker, 2021).

Som beskrevet er det ikke kun enkelte personer, der bliver påvirket af krig, oftest er det en hel befolkningsgruppe som rammes. Derfor vil jeg i næste afsnit præsentere begrebet om transgenerationelle traumer. I tråd med dette koncept, vil jeg komme ind på begrebet om resiliens, da livet under krig kan medføre fælles solidaritet og standhaftighed – både hos enkelte personer og den ramte befolkningsgruppe.

Transgenerationelle traumer & resiliens

I ovenstående afsnit beskrev jeg hvordan ruptures som krig kan deles interpersonelt, samt hvordan traumer forårsaget af krigstilstande er en kompleks psykosocial realitet. Med de to forståelser i sinde vil jeg tilføje koncepterne om transgenerationelle traumer og resiliens.

Transgenerationelle traumer indebærer kollektive, historiske traumer, som kan beskrives som når et fællesskab eller en kollektivitet undergår vedvarende grusomheder, og som indvirker, at traumer sætter sig i strukturerne hos familier, fællesskaber og befolkninger i flere generationer. Dertil kan det tilføjes, at transgenerationelle traumer kan forstås som psykosociale påvirkninger af kolonisering og strukturel vold mod indfødte befolkninger. Eksempler på begivenheder der har påført befolkningsgrupper transgenerationelle traumer er bl.a. Holocaust og folkedrabet i Rwanda. Palæstinenserens livsvilkår adskiller sig dog fra de to eksempler, da flere generationer er født ind i krige og konflikter, da volden i Israel/Palæstina har været vedvarende inden, under og efter krigen i 1948 (Veronese, Mahamid & Bdier, 2023). Dette kan beskrives med termet *vedvarende Nakba*, som forklarer hvordan krigen i 1948 har fulgt generationerne lige siden – på den måde skal *Nakbaen* ikke forstås som en enkeltstående begivenhed, men som en vedvarende proces (Doumani & Winder, 2018; Manna, 2013; Rokbeh, 2023). Forskningsgruppen Veronese, Mahamid & Bdier (2023) beskriver hvordan palæstinensere er vokset op under kollektive traumer på tværs af generationer uanset alder pga. flugt og vold som er faciliteret af Israels besættelse. De beskriver endvidere, at hjælpeløshed, sorg, angst, depression og somatisering reflekterer sig i den traumatiske realitet samt den historiske og vedvarende fordrivelse, som palæstinensere i flere generationer har levet under.

På trods af, at transgenerationelle traumer medfører negative aspekter, kan disse kollektive traumer også medføre *kollektiv resiliens*. Dette begreb skal forstås som en påvirkning af, og på samme tid et forsøg på at modvirke de transgenerationelle traumer, som palæstinensere oplever. Den kollektive resiliens kan vise sig via praksisser som storytelling, fx omkring hvordan ens familie er flygtet under 1948-krigen eller via uddannelse, fællesskabssammenhold, politisk aktivisme og/eller religiøsitet. Håb, som her forstås som en positiv forventning til fremtiden samt evaluering af, at der er mulighed for at opnå et succesfuldt udbytte, er endvidere en måde at opretholde resiliens, både for individet og for fællesskabet. Det kan også ses som en måde, hvorpå man forsøger at håndtere de transgenerationelle samt individuelle traumer (Veronese, Mahamid & Bdier, 2023). Et begreb, som står centralt for koncepterne om transgenerationelle traumer samt kollektiv resiliens, er begrebet *kollektiv hukommelse*. Dette koncept omfatter den sociale praksis omkring en kollektiv hukommelse af historiske begivenheder, fx via storytelling eller mindesmærker (Demuth & Watzlawik, 2021). Kollektiv hukommelse kan forstås som elementer fra fortiden som kobles sammen til at forme en fælles følelse af tilhørsforhold (Tomaney, 2015). På tværs af menneskers egne hukommelser af historiske begivenheder opstår der en kollektiv hukommelse af hændelser via erfaringsudveksling, som leder til en rodfæstet solidaritet, standhaftighed og resiliens samt et ønske og håb om forandring (Veronese, Mahamid & Bdier, 2023).

Dette teoretiske afsnit indeholder adskillige begreber som er indbyrdes forbundne. Afsnittet starter bredt ud med at forklare almenpsykologiske aspekter omhandlende tilhørsforhold og identitet, hvorefter palæstinenseres livsvilkår samt handlebetingelser situeres med begreber omhandlende de komplekse følelser som opstår, når man lever under ruptures, kronisk krig samt vold og hvordan det påvirker en befolkning på tværs af både individer og generationer via traumer. Dog kan håb og kollektiv resiliens ses som en måde at modvirke den konstante frygt, skyldfølelse og magtesløshed. Disse kan styrkes af den kollektive hukommelse af historiske begivenheder, samt den kollektive identitet og tilhørsforhold til Palæstina og palæstinensere. I det følgende afsnit vil jeg anvende de præsenterede teoretiske begreber til at analysere informanternes beskrivelser med fokus på hvordan den israelske besættelsesmagt påvirker deres livsvilkår og handlebetingelser.

Analyse

I dette afsnit vil jeg gennemgå en dybdegående tematisk analyse af de semistrukturerede interviews, som jeg foretog på to informanter fra den besatte Vestbred. For at forstå hvordan den israelske besættelsesmagt påvirker informanternes livsvilkår og handlebetingelser, vil jeg komme ind på temaerne 1) socio-materielle betingelser, 2) undertrykkelsespraksisser og 3) tilhørsforhold & identitet (se model 1). Disse temaer vil blive analyseret gennem direkte citater fra informanterne, hvorefter disse vil blive fortolket via teoretiske begreber. Inden jeg gennemgår analysen, vil jeg introducere informanterne, der er anonymiserede og pseudonymiserede.

Informanterne – Motaz

Motaz er en 24-årig mand, som kommer fra og bor i en landsby lidt uden for en større by på Vestbredden. Han har en muslimsk baggrund, og bor sammen med sine forældre og brødre, mens hans søstre er gift og bor ude. Til daglig underviser han i IT, arbejder som programmør og samtidig er han i gang med at tage sin kandidat i IT. Udover sit studie og arbejde, er han frivillig i YMCA som aktivist på sociale medier, desuden er han medlem af en forening for mennesker med funktionsnedsættelser. Motaz er selv født med en funktionsnedsættelse, da han manglede oxygen, da han blev født. Motaz beskrev i interviewet, hvordan han var tæt på at dø som spæd, og at fødslen blev igangsat tidligt. Da han var barn, skulle han undergå flere operationer i sine ben, for at være i stand til at gå. I dag har han stadig besvær med at bevæge sine ben. Interviewet, som foregik både på arabisk og engelsk, varede ca. 1 time og 40 minutter. Motaz blev interviewet i marts måned, dvs. lidt over fem måneder inde i krigen.

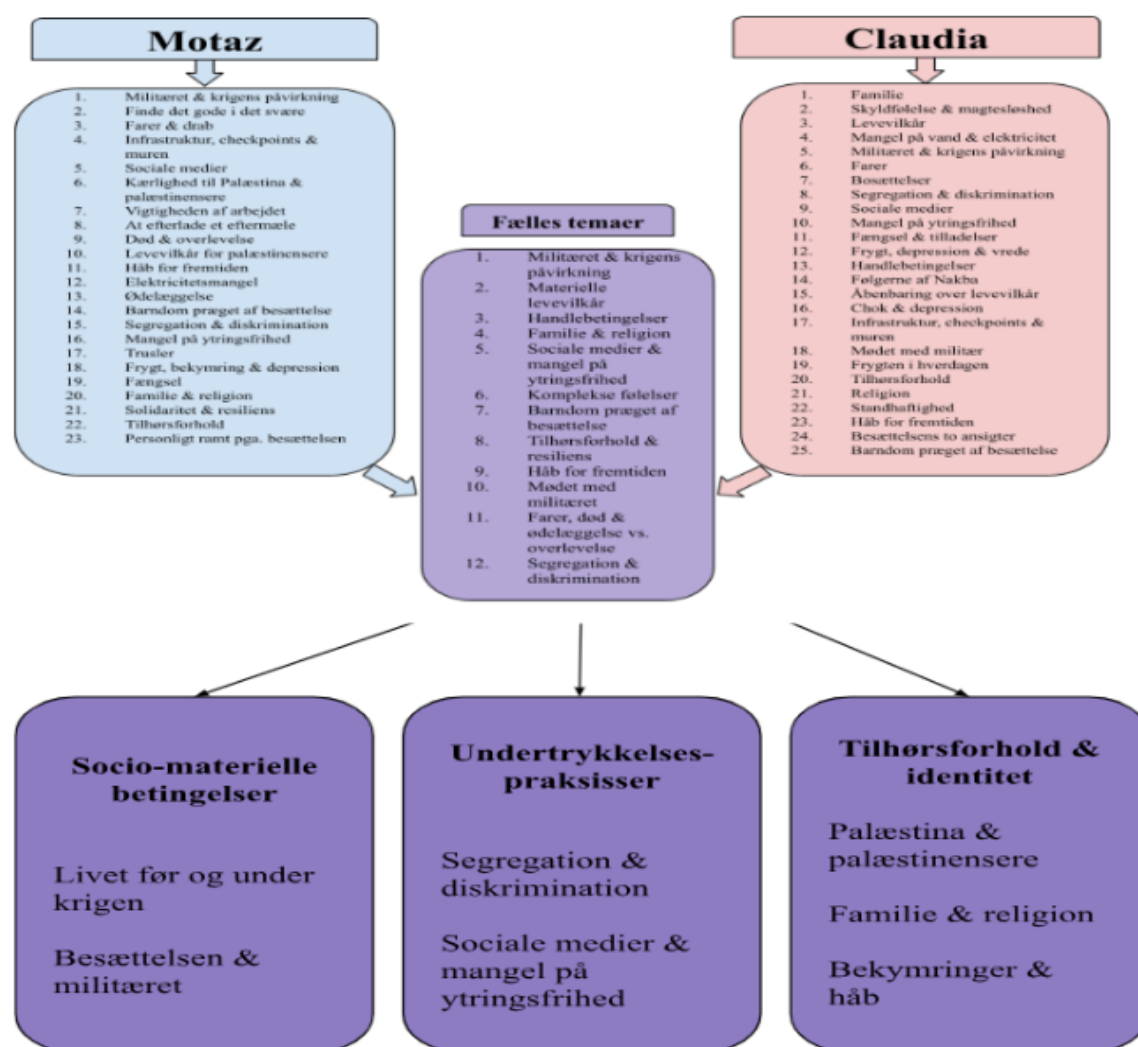
Informanterne – Claudia

Claudia er en 21-årig kvinde fra en forstad til en større by på Vestbredden. Hun har en kristen baggrund, og bor med sine forældre, søskende og bedstefar i en lejlighed, mens hendes ene onkel bor i lejligheden ovenover, og hendes anden onkel bor i lejligheden nedenunder. Claudia læser til daglig Hotel Management and Business Administration, desuden er hun frivillig i JAI. Claudia har jordanske rødder, da hendes bedstefar flyttede fra Jordan til Jerusalem inden krigen i 1948. Han var dog nødsaget til at flygte til en anden by på Vestbredden, da krigen brød ud. I modsætning til sin bedstefar er Claudia født og opvokset i Palæstina. Interviewet varede ca. 45 minutter,

hvor interviewet også foregik på både engelsk og arabisk. Interviewet blev dog forsinket med ca. 45 minutter, da elektriciteten hos Claudia var gået, som det nogle gange gør, på den besatte Vestbred. Dette vil blive illustreret yderligere i analysen. Claudia blev ligeledes interviewet i marts måned.

Tematisk analyse

Nedenstående model illustrerer tilgangen til den tematiske analyse. Først undersøgte jeg transskriptionerne for hver informant, og kodede hver sætning med et tilhørende tema (Brinkmann, 2022; Braun & Clarke, 2006). På denne måde fandt jeg temaer, der gjorde sig gældende for henholdsvis Motaz og Claudia. Dernæst fandt jeg de temaer, som optrådte fælles for begge informanter. Disse temaer er herefter blevet inddelt i tre endelige, overordnede temaer, med hver deres undertemaer. De endelige temaer relaterer sig til problemformuleringen, videnskabsteorien og til teoretiske begreber præsenteret i teori afsnittet.

Model 1: Temaer for analysen

Tema 1: Socio-materielle betingelser

I dette hovedtema vil jeg komme ind på socio-materielle betingelser, som danner rammerne for Claudia og Motaz' liv under den israelske besættelse. Her vil jeg komme ind på undertemaer, der forholder sig til deres liv før og under krigen samt den generelle indflydelse, som besættelsen har på deres hverdagsliv.

Livet før og under krigen

I dette afsnit vil jeg komme nærmere ind på socio-materielle betingelser i relation til informanternes liv før og efter krigen brød ud. Claudia og Motaz er som nævnt i start 20'erne, hvilket vil sige, at de begge blev født under den Anden Intifada (se historiske afsnit), hvorfor det kan forstås, at de hele deres liv har levet under prækære forhold. Dette er noget som har formet deres forståelse af deres betingelser siden de blev født, hvorfor informanternes liv er vævet ind i flere ruptures på forskellige niveauer. Dette illustreres i følgende afsnit, hvor hhv. Claudia og Motaz beskriver hver sin opvækst under besættelsen.

Claudia fortalte under interviewet som følgende: “[...] I was born in 2002 in the invasions of the West bank, this is my reality [...] my reality is occupation, I saw occupation all of my life [...]” (Bilag 3, p.4). Motaz beskrev også om tiden under den Anden Intifada, hvor han blev født: “[...] there was the second Intifada, and there was hardship, prisoners and wounded and so on [...]”. Informanternes personlige beretninger om at være født under den Anden Intifada, kan forstås ud fra begrebet om ruptures. Det kan argumenteres, at både Claudia og Motaz er født ind i en fælles samt *historisk rupture*, da begrebet omfatter forandringer i personers livsstabilitet (Awad, 2021; Zittoun, 2012), hvilket oprøret kan forstås at have en indvirkning på. Der kan dermed argumenteres for, at informanterne lever under en stabil ustabilitet, som skal forstås som at deres livsvilkår er prægede af en realitet som er formet af gentagne ruptures, vold og undertrykkelse. Begge informanter fortæller, at alt de har kendt til i deres liv er besættelsen, drab, ødelæggelse og farer. Selvom de var børn, da den Anden Intifada fandt sted, husker de den hver især stadig tydeligt, som det vil fremstå i citaterne i dette afsnit. Længere inde i interviewet forklarede Claudia videre:

[...] as I told you, I was born in 2002, and at that time there were invasions, and the only thing I saw in all my life was war, or the occupation, or see a

settlement next to my home, or see arrests, or hear about this one that was martyred [killed], or the water would be cut from us in the summer, and the electricity also, so we would be sitting and at any time the electricity would be cut, so this became a part of my reality, and I used to think that this was normal, anyone in the world lives like this, but when I travelled and I saw that this is wrong, so my whole perspective on life changed. I said what is this life that we are living, and we should even deserve a better life, because there is not a standard like this, and we have no rights at all (Bilag 3, p.12).

For det meste af Claudias liv, troede hun, at alle levede under samme livsvilkår som hende selv – hun troede det var normalt at leve under en besættelse, med krig, med drab og med manglende elektricitet og vand. Ud fra dette citat kan der argumenteres for, at Claudia oplevede en *personlig rupture* (Awad, 2021; Zittoun, 2012), da hun for første gang rejste til udlandet og indså, at hendes liv var langt fra normalt. Denne rupture satte gang i en læringsproces for Claudia, hvor hele hendes perspektiv på livet ændrede sig, og ledte hende til at ønske, at palæstinensere kunne leve et bedre liv. Denne personlige rupture kan også anses for at være en læringsproces, hvor hun lærte omkring menneskerettigheder, som er gældende for alle mennesker. Claudia beskrev dog ikke kun disse tilfælde, som kan anses for at være ruptures. Endnu flere ruptures kan ses at have påvirket hendes korte liv. For eksempel beskrev hun hvordan hendes liv havde ændret sig siden krigen i oktober startede:

The way I think, and how there are people who are really bad that stuff like this can come out of them, that they do something like this, and how the social media can be a means for change, and how social media exposed a lot of people who I thought were with the Palestinian cause and so, but they aren't even with the Palestinian cause and they are even against us, so a lot of things showed itself to me in a lot of ways in my life on this matter. (Bilag 3, p.18).

Den nuværende krig, som også påvirker palæstinensere på Vestbredden, kan ses som værende en *samfundsmæssig rupture*. Som nævnt i teoriafsnittet medvirker ruptures til, at man prøver at skabe mening ud fra de forandringer der sker i ens liv (Awad,

2021; Zittoun, 2012). Dette illustreres bl.a da Claudia fortæller, at måden hun tænker på har ændret sig siden krigen startede, samt at hun har fået åbnet øjnene op for, at der er mange, som enten ikke er med, eller som er imod den palæstinensiske sag. Det kan argumenteres, at krigen og åbenbaringen, set som ruptures, har sat gang i en overgangsproces, hvor hun har lært nye ting om både sig selv og omverdenen. Ud fra begrebet om ruptures, kan dette forstås som en læringsproces, da hun nævner, at denne krig har forårsaget hende til at finde ud af nye ting om omverdenen. Dermed kan det forstås, at Claudia lever under en fælles, samfundsmæssig rupture, som påvirker alle i området, og som har sat gang i en personlig rupture. Disse ruptures og betingelser leder utvivlsomt til udviklingen af traumer for informanterne, som jeg vil illustrere i de kommende afsnit.

De socio-materielle betingelser ses endvidere beskrevet af Motaz. I starten af interviewet spurgte jeg ham, hvordan en typisk dag ser ud for ham. Det første Motaz fortalte mig var følgende:

Because I am living in (bynavn tilbagetrukket) the occupation is all the day maybe or all the week is entering in vest and the Israeli soldiers every day in my village and kill my uncle [...] last month [...] In this times, Israeli occupation is making more and more kills (Bilag 4, p.3).

Motaz beskrev endvidere hvordan militærets tilstedeværelse har påvirket hans hverdagsliv: "I am not in prison in my life, but my uncle, my dad [...] more people I am known is in prison, or visit prison." (Bilag 4, p.26). Længere inde i interviewet forklarer Motaz videre om hvordan militæret påvirker hans hverdag:

Also at checkpoints, right now there is someone from my family who was killed at a checkpoint because he didn't want to open up his phone for the [Israeli] soldiers, so he was killed because of how much they beat him, his heart stopped, because of how much they beat him, his heart stopped. And that's it, his life ended. (Bilag 4, p.27).

Under interviewet beskrev Motaz hvordan han ser, at historien gentager sig selv; da han blev født, åbnede han øjnene op til krig, sårede, fængslinger og drab, som han nu også er vidne til som voksen. Motaz beskrev endvidere hvordan han selv personligt

er blevet ramt af det israelske militær, da han var på vej i skole på trods af, at han er civil palæstinenser:

I was waiting in the car to go to school, the military passed by, they hit with bombs on me, and it came towards me, so they thought I was hit, so and I as a teacher, it means, am not [...] so also I, it means, I suffer from difficulty in moving slightly, so they, honestly, it doesn't matter to them, it means, they throw these things, and that's it, they leave. (Bilag 4, p.8).

Som beskrevet i teori- og historieafsnittet har palæstinensere lidt under krigsforhold i årtier. Disse leder ifølge Becker (2021) derfor til, at mennesket bliver nødt til at tilpasse sig til kronisk ødelæggelse og lidelse, som medvirker til dannelsen af traumer. Motaz har i sine korte 24 år set flere omkring ham blive fængslet af besættelsens militær, flere af hans familiemedlemmer er blevet dræbt af selvsamme militær og han er personligt blevet fysisk ramt af hvad han beskriver som en bombe affyret af israelske soldater. Dette er foruden checkpoints, vagttårne og de jævnlige razziaer, som han har været vidne til siden sin tidlige barndom. Ud fra Beckers (2016; 2021) begreb om traume, kan det dermed forstås, at Motaz har lidt flere traumer og vold i sit liv. Det kan det, eftersom traumer her skal forstås som en social realitet formet af den kontekst og de livsvilkår, som den enkelte person lever under. Dermed kan det forstås, at Motaz lider under traumer, som er konstrueret pba. af livsvilkåret om at leve under en årtiers lang militær besættelse.

Begge informanter beskrev ligeledes, at selvom livet i de besatte palæstinensiske områder i forvejen var svært, så er livet blevet endnu sværere efter krigen begyndte. Da jeg spurgte Claudia om hvordan besættelsen påvirker hendes hverdagsliv, svarede hun bl.a. følgende:

[...] my dad works at (bynavn tilbagetrukket) and the checkpoints were so, so dangerous, especially in this period of time, in the war. First when he went to the checkpoint, the soldier put the gun on the taxi he was in because, just they want to see their ID, the people in the Ford. And it was so dangerous, like any wrong move, it will cost their lives, or my dad's life. (Bilag 3, p.5).

Selvom Claudia ikke beskriver at blive fysisk ramt af militæret på samme måde som Motaz, kan det alligevel argumenteres for, at hun ligeledes lider under en traumatisk realitet, da hun i sine korte år på jorden har lidt under checkpoints og besættelsens militære tilstedeværelse i form af fængslinger og drab af palæstinensere samt razziaer i forskellige nabolag. Desuden kan situationen, hvor hendes far trues af det israelske militær med en pistol ved et checkpoint, anses som værende en form for vold (Veronese, Mahamid & Bdier, 2023), som udføres af det israelske militær, da de har magten til at udøve denne vold. Alt dette er med til at forme hendes sociale realitet, som karakteriseres af ekstrem lidelse, vold, usikkerhed, sårbarhed og farer, hvorfor dette dermed kan konstitueres som et traume, som hun lever under (Becker, 2016; Becker 2021). De traumatiserende livsvilkår, som informanterne lever under, er med til at skabe et paradoks; på trods af den stabile ustabilitet og de betingelser, som de lever under, har de stadig en vilje til at leve og fortsætte med deres liv. Dette paradoks vil videre blive illustreret i temaet om tilhørsforhold og identitet.

Et andet vigtigt aspekt skal pointeres. Som det kan ses i informanternes citater, er de ikke ene om at leve under traumer, som besættelsesmagten har tilført deres liv. Deres familier påvirkes ligeledes, hvorfor begrebet om transgenerationelle traumer (Veronese, Mahamid & Bdier, 2023) kan tilføjes til at forstå deres livsvilkår og handlebetingelser endnu dybere. Udover at palæstinensere i de besatte områder alle lever under samme materielle betingelser såsom checkpoints og razziaer, er informanterne og deres familier også direkte ramt af besættelsen. Der kan argumenteres for, at begge informanter lider under transgenerationelle traumer på et makroplan, idet palæstinensere kollektivt har lidt under traumer i flere generationer pba. besættelsen. Det ses også på et mikroplan, dvs. i informanternes familier, da de deler deres traumer på tværs af generationerne i familierne, som belyses via informanternes beretninger. Eksempelvis var Claudias familie nødsaget til at flygte under krigen i 1948, mens volden og undertrykkelsen fortsætter i begge informanternes hjembyer og har været vedvarende i årtier. Dette kan forstås ud fra udtrykket *vedvarende Nakba* (Doumani & Winder, 2018; Manna, 2013; Rokbeh, 2023), som kan anvendes til at argumentere for, at begge informanter lever under en realitet, der er formet af den katastrofe, som palæstinenserne gennemgik i 1948, og som er vedvarende i dag pga. den israelske besættelses tilstedeværelse i de palæstinensiske territorier. Under informanternes realitet, som jeg finder være præget af en stabil ustabilitet, foreligger der endvidere

flere personlige samt historiske eller samfundsmæssige ruptures, som er vævet ind i alvorlige individuelle såvel som transgenerationelle traumer.

Besættelsen & militæret

I dette afsnit vil Claudia og Motaz' livsvilkår under den militære besættelsesmagt blive illustreret ud fra informanternes generelle beskrivelser af deres hverdagsliv. Eksempelvis beskrev informanter under interviewet, hvordan elektriciteten og vandforsyningerne kontrolleres af den israelske besættelse. Claudia fortalte følgende:

Now, the companies that are here, they get the electricity and the water from Israel [...] so sometimes the electricity is cut, we will be sitting like this, we find the electricity is cut, and especially in the summer, the water is not available, also because we get the water from Israel (Bilag 3, p.5).

Dette påvirker ligeledes Motaz' hverdagspraksisser, og især hans arbejde som underviser. Siden krigen startede, er al undervisning foregået online if. Motaz, da det er for farligt for elever og ansatte at transportere sig mellem checkpoints (Bilag 4). Motaz beskrev ligeledes, at elektriciteten er ustabil, at man aldrig ved, hvornår den slukkes af Israel og at det påvirker undervisningen:

It's not the same as learning in schools [...] it's difficult face to face [...] from the start of the events [war], the cutting of the electricity somewhat increased, and during this month it has started to, there are days where it would stay cut around 12 hours [...] we are even getting the electricity [...] from the Israeli occupation, so you can't guess what the problem is exactly, or where the problem is (Bilag 4, p.14f).

Ud fra dette citat, kan der argumenteres for, at Motaz forsøger at vedligeholde en stabilitet i ustabiliteten, både for sig selv og sine elever. Dog er betingelserne for at opretholde stabilitet ikke mulig eller under hans kontrol. Ud fra disse citater tydeliggøres det, at Claudia og Motaz, sammen med mange andre palæstinensere på Vestbredden, lever under materielle betingelser, som de er blevet underlagt af den israelske besættelse. Basale menneskerettigheder, såsom adgang til vand og elektricitet, er for palæstinensere på Vestbredden sjældne, taget i betragtning af, at der findes vand og elektricitet i Israel, men også i bosættelserne på Vestbredden (Dana & Jarbawi,

2017). Som det beskrives af informanterne, er det Israel, der bestemmer hvor meget vand og elektricitet der kommer ind til den besatte befolkning. Ud fra en dialektisk materialistisk forståelse må man udover at undersøge de materielle betingelser, også kigge på historiske forhold, som har ledt til den nuværende sociale realitet. Som det blev beskrevet i det historiske afsnit, er det ikke et nyt fænomen, at Israel kontrollerer forsyninger som vand og elektricitet. Dette kan dermed forstås som værende blot én af de måder hvorpå den israelske besættelse undertrykker den palæstinensiske befolkning i de besatte områder. På trods af, at informanterne lever under betingelser og omstændigheder, som ikke er under deres kontrol, forsøger de stadig at leve et fyldestgørende liv, hvor de arbejder, tager på universitetet (omend det under krigen foregår online) og udfører frivilligt arbejde. Som tidligere beskrevet kan den nuværende krig forstås som værende en fælles rupture for informanterne og andre, som lever i området. På trods af denne livsændrende rupture, finder informanterne stadig måder, hvorpå de kan fortsætte med at leve. Dette kan relateres til begrebet om resiliens, da informanterne standhaftigt fortsætter med at leve deres liv under de betingelser, som de har til rådighed. Dette vil uddybes nærmere i temaet om tilhørsforhold og identitet.

Et andet element, der er vigtigt at pointere er, at besættelsesmagten ikke blot påvirker adgangen til vand og elektricitet. Under interviewet fortalte Claudia om hvordan besættelsen undertrykker bevægelsesfriheden, og hvordan dette er intensiveret siden krigen startede:

[...] when we used to go to Jerusalem, most of the time we went to Jerusalem. Jaffa and those were rare for us to visit, so it depends on if there are permits or not. Now with the war, there aren't any permits. And so we would even go with the format of the church or the monastery, so now barely. (Bilag 3, p.16).

Besættelsens bureaukratisering af palæstinenserne hverdagsliv kan ses i form af tilladelser, som Claudia omtaler. Disse tilladelser udstedes af besættelsen, hvilket *de jure* betyder, at palæstinensere i de besatte områder skal ansøge, om fx at bygge en brønd eller besøge andre byer, som fx Østjerusalem, selvom denne også er et besat palæstinensisk territorium (Amnesty International, 2022). Palæstinensere er således

ikke blot undertrykte ift. adgangen til elektricitet og vand, men også ift. bevægelsesfriheden. Disse faktorer overlapper hinanden, da det i informanternes besvarelser kan ses, at det er for farligt at færdes på vejene, men at være hjemme og prøve at tilgå en hverdag er også vanskeliggjort af besættelsen. Manglen på elektricitet påvirker hverdagen, da den nogle gange slukkes i op til 12 timer af den israelske besættelse, som det forklares af Motaz. Dette påvirker praksisser i dagligdagen, som tilgangen til undervisning, eftersom denne foregår online, da checkpointsene og vejene er for farlige at passere for palæstinensere, som det beskrives af Motaz.

Disse materielle betingelser kan ses at påvirke informanternes psyke. For eksempel beskrev Claudia hvordan undertrykkelsen fungerer i dagligdagen, samt hvordan dette leder til en følelse af svaghed og magtesløshed over for besættelsen:

Yes, you feel yourself to be weak, because really, even if you make some movement, whether your intention is good or your intention is bad, it costs you a lot, for example you'll be imprisoned or if you for example make any movement in front of a soldier, maybe he kills you on the spot, there is no joking with this matter. [...] if you write something on a social media post, if you share anything, all of this also, your permit can for example be stopped and maybe you will be banned from leaving your house, your account on social media can be closed, so sometimes you feel that there really isn't anything in your hands to do. (Bilag 3, p.22).

Motaz beskrev ligeledes hvordan der eksisterer en frygt for at blive fængslet, og hvordan denne er tilstedeværende i dagligdagen:

Honestly there are a lot of things that you feel are normal, but for us, if they see something that supports Palestine, it's directly to prison, or you get a point on you, there is a point on you [blacklist]. So in that moment you can go to prison. This is the way our lives are. (Bilag 4, p.27).

Foruden manglen på basale menneskerettigheder som adgang til vand, elektricitet og retten til bevægelsesfrihed samt en bureaukratisering af livets aspekter iht. ansøgning-

gen om tilladelser, er truslen om fængsling tilstedeværende for begge informanter. Som tidligere nævnt, er det et livsvilkår for palæstinensere i de besatte områder, at leve under en militær domstol. Ifølge informanterne begrænser og undertrykker dette dem i sådan en grad, at de til enhver tid kan fængsles; hvis blot de udviser støtte til Palæstina, eller deler opslag på sociale medier, er konsekvenserne prekære. Der foreligger altså en kronisk trussel i deres hverdag, da frygten for, at den mindste bevægelse, som Claudia beskriver det, kan være med til at ende ens liv. De materielle betingelser samt frygten som konsekvens af disse forhold, manifesterer sig i en dyb magtesløshed hos Claudia, da hun føler sig svag. Derudover føler hun, at der ikke er meget hun kan gøre, uden der vil foreligge konsekvenser for hendes handlinger. Som beskrevet af Becker (2021) er livet under krig formet af absolutter, i form af bl.a. magt og magtesløshed. Her er både Claudia og Motaz magtesløse over for den israelske besættelse, da enhver handling ifølge informanterne kan resultere i død, fængsling eller fratagelse af tilladelser. Således er informanternes handlebetingelser begrænsede af besættelsen, da konsekvenserne for enhver handling kan være livsfarlige. I det følgende afsnit vil jeg komme nærmere ind på det næste hovedtema, hvor besættelsens undertrykkelsespraksisser situeres.

Tema 2: Undertrykkelsespraksisser

I dette afsnit vil den undertrykkelse, som informanterne udsættes for, blive illustreret. *Undertrykkelse* forstås som et asymmetrisk magtforhold mellem en dominerende og en underordnet gruppe. Førstnævnte udøver deres magt ved at begrænse adgangen til materielle ressourcer ved at implementere barrierer som vedrører legale, militære, økonomiske og sociale aspekter. På denne måde kan den dominerende gruppe fremme deres egne interesser på bekostning af den underordnede gruppe. Den dominerende gruppe udøver endvidere sin magt ved at implantere frygt eller et negativt selv billede hos den underordnede gruppe (Prilleltensky & Gonick, 1996). I nedenstående undertema vil det blive belyst hvordan informanternes livsvilkår på Vestbredden er præget af segregation og diskrimination. Dernæst vil det blive belyst hvordan sociale medier kan forstås som værende en handlemulighed, som på samme tid også fungerer som en handlebegrænsning pba. besættelsens undertrykkelse af ytringsfriheden.

Segregation & diskrimination

Som nævnt i historieafsnittet har FN og adskillige menneskerettighedsorganisationer dokumenteret, at diskrimination og/eller segregation er til stede i de besatte palæstinensiske områder. Dette skyldes besættelsens opbygning af den ulovlige mur, checkpoints der adskiller palæstinensere og israelere samt de adskilte veje, hvor palæstinensere kun må færdes på deres egne veje. Dette vil illustreres og situeres gennem informanternes beskrivelser i dette afsnit.

Adspurgt til hvordan muren påvirker Motaz' liv svarede han: "I am can't pass the wall. Everything, yes, can't pass the wall. This is the point." (Bilag 4, p.30). Claudia beskrev ligeledes muren, som separerer palæstinensere og israelere fra hinanden:

So there is a big wall. So it's located there, so it has become like a monument, so you go there, that's it, the wall is there, so you can distinguish the area only because the wall is there. And so we don't enter inside, so if we want to enter there, so the car needs to have an Israeli number plate, not the number plate of the West Bank, the color would be yellow, yellow number plates, and we don't enter there, it's even dangerous. So I don't go there by myself. (Bilag 3, p.13).

Claudia og Motaz' beskrivelser er med til at situere det samme som blev beskrevet i historieafsnittet, nemlig at der er en klar forskel på palæstinensere og israeleres rettigheder, selvom de lever i samme territorium og under den samme kontrollerende magt. Rettighederne er dog ikke fordelt på samme måde, da livet for de to befolkningsgrupper er segregeret. Som Claudia beskrev det, skal palæstinensere være i besiddelse af en israelsk nummerplade for at kunne færdes på samme veje som israelere, og få at kunne passere muren skal palæstinensere have en særlig tilladelse fra den israelske besættelse. Dog beskriver begge informanter, at man aldrig kan vide, om besættelsen vil udstede disse tilladelser, samt at disse til enhver tid kan tilbagetrækkes. Dette understreger, hvordan livet for informanterne er karakteriseret af prekære betingelser, hvor der foreligger en stabil uvished om de kan tilgå de steder, som de ansøger om at tage til. Dette kan dermed forstås som en undertrykkelsespraksis ud-

ført af besættelsen, som videre kan betegnes som en handlebegrænsning for informanternes rettigheder.

Et andet aspekt, der er vigtigt at pointere er, at begge informanter beskrev, at de aldrig har været i kontakt med en civil israeler eller en bosætter, selvom palæstinensere og israelere/bosættere ikke bor langt fra hinanden (Bilag 3; Bilag 4). Hertil kan begrebet *double elimination of indigenous life and shared life* være et teoretisk redskab til at forstå segregeringen (se afsnittet Problemfelt). Som Svirsky (2017) beskriver det, foreligger der ikke blot en eliminering af de indfødte palæstinenseres liv, praksisser og kultur, men også en eliminering af det fælles liv, som palæstinensiske jøder, muslimer og kristne engang havde, og som de fortsat kunne have haft. Med en mur, infrastruktur og checkpoints der segregerer i fysisk forstand, bliver det fælles, sociale liv mellem palæstinensere og israelere også segregeret af besættelsesmagten. Det er vigtigt at huske på, at denne segregation bliver forstærket af, at palæstinensere i de besatte områder lever under en militær domstol, som medvirker til deres indskrænkede rettigheder, mens bosætterne, som opholder sig ulovligt i samme territorier, nyder deres rettigheder under den israelske, civile domstol. Der kan dermed argumenteres for, at denne segregation vedligeholdes af strukturelle samt materielle betingelser, som undertrykker og på samme tid producerer en frygt hos informanterne. Denne frygt er endvidere forårsaget af den vold, som de enten selv har oplevet, eller som deres respektive familie og bekendte har været igennem. På baggrund af disse faktorer er frygten allestedsnærværende for informanterne, som lever under en stabil ustabilitet.

Undertrykkelsen af palæstinensere stopper dog ikke ved segregation – besættelsesmagten diskriminerer ifølge Motaz mellem palæstinensere baseret på deres religion, alder, køn og geografiske område. Under interviewet spurgte jeg Motaz om forskelsbehandling af den israelske militær pba. hvor han bor, her svarede han som følgende: “Yeah and because I am in twenties, also it’s make different [...] And also because I am male it’s make different.” (Bilag 4, p.28f). Adspurgte til om han ser en forskelsbehandling af den israelske besættelse baseret på om man er kristen eller muslim svarede han: “Yeah, yeah. As a muslim, maybe it’s get you to [...] for example they think that you are more frightening.” (Bilag 4, p.29). Via dette citat, kan det forstås, at Motaz forsøger at skabe mening, ud fra den diskrimination, han oplever. For ham

forstår han, at militæret diskriminerer imod ham, fordi de automatisk tænker, man er mere skræmmende, når man er muslim. Ud fra Yuval-Davis' (2006; 2011) begreb om *sociale lokationer* kan det forstås, at der er flere krydsende facetter, som medvirker til, at Motaz oplever diskrimination. Ifølge Motaz er det faktum, at han er en ung, muslimsk mand, som kommer fra et specifikt område i de palæstinensiske territorier med til at få ham til at fremstå som værende skræmmende i militærets øjne. Claudia beskrev ligeledes hvordan besættelsens dårlige behandling af palæstinensere finder sted, dog mente hun, at alle palæstinensere bliver behandlet lige dårligt:

No for both [genders], so they don't have, if this is a girl or a boy, they treat both in a way that's very bad, and I honestly my friends who come to the university from Jerusalem, they always pass the checkpoint and they treat them in a very bad way. So they search their phones, sometimes they make them even take of the hijab and search them, so the way of treatment is not good (Bilag 3, p.15).

Ligeledes beskrev hun, at besættelsens militær ikke differentierer mellem muslimer og kristne, samt at alle palæstinensere behandles lige dårligt, lige meget hvilken by de kommer fra (Bilag 3). Længere inde i interviewet spurgte jeg Claudia, om hun tror det har været nemmere for hende at komme ind i Israel og Jerusalem fordi hun er kristen. Hertil svarede hun som følgende:

Definitely, actually yes. So you asked me a question about racism regarding religion, it's true that they treat Muslims and Christians in a way that's very bad, but so I feel there are some things are made easier for Christians than for Muslims, and this is unfortunately the reality, because there are holidays for the Christians, sometimes they open the checkpoint depending on their mood, so we enter our lands and we enter to pray, but for islamic holidays, they don't allow at all, so even sometimes they don't give permits to the elders to even let them enter, even though they put that the elderly and so the old people can enter, but sometimes they don't even let them enter. If they enter, they do raids and they turn everything upside down (Bilag 3, p.17).

Informanterne fremstiller i disse beskrivelser forskellige forståelser mht. diskrimination og undertrykkelse af palæstinenserne. Claudia beskrev, at næsten alle behandles lige dårligt på tværs af køn og geografi, men hun indså samtidig, at kristne på nogle punkter og til tider behandles bedre end muslimer. Derimod beskrev Motaz, at der findes en forskelsbehandling på tværs af alder, geografi, religion og køn. Ud fra disse citater kan man forstå, at informanternes livsvilkår er præget af undertrykkelse, diskrimination og segregation. Der foreligger en forskelsbehandling som udføres af den bosætter-kolonialistiske besættelsesmagt, eftersom der diskrimineres mellem palæstinensere indbydes, mens der også foreligger diskrimination samt segregation mellem palæstinensere og israelere. Handlebetingelserne for palæstinensere er som følge af disse livsvilkår begrænsede, og på den måde er mulighederne for at ændre disse næsten umulige.

Sociale medier & mangel på ytringsfrihed

I dette afsnit vil det belyses gennem informanternes citater, at der foreligger nogle handlemuligheder via sociale medier, men at disse også fungerer som en handlebegrænsning. Dette vil illustreres gennem informanternes beskrivelser af palæstinenserne manglende ytringsfrihed stadfæstet af den israelske besættelsesmagt.

Adspurgt til hvad Claudia ser som hendes muligheder i livet, svarede hun, at det udelukkende var sociale medier:

Now my possibilities in life right now are social media, meaning you can share about the subject, and about what's happening. It's especially, so also I have a lot of acquaintances also because I am with the JAI, so from social media, it's the only thing that I see is very strong in sharing about the subject, sharing awareness, especially something personal, or from personal experience, we can share the image (Bilag 3, p.7).

Samtidig forklarede hun, at sociale medier er med til at forbinde hende med sin familie, og at de gennem sociale medier holder sig opdaterede på krigen:

[...] you are in every day, but you stay on social media, it connects the family, we keep sending news, we see what has happened, what has developed, when the war will stop, when will it release people. The thought [of fear] stays in

your head, that we live here in (bynavn tilbagtrukket) does not mean that we are disconnected from over there [Gaza], that we don't feel for them. So we are living our lives, we go to university, we sit, we do, but the thing [thought] stays there (Bilag 3, p.18).

På baggrund af dette kan sociale medier ses som en handlemulighed for Claudia, da hun ser det som den eneste mulighed hun har i sit liv lige nu. Det er her hun kan oplyse verden om krigen og de livsvilkår, som palæstinensere lever under. Samtidig kan sociale medier også ses som en måde, hvorpå hun holder sig opdateret på krigen, og især på dem, som befinder sig i Gaza. På den måde kan de sociale medier forstås som et redskab, der vedligeholder Claudias følelse af frygt, da hun her har direkte adgang til scener fra krigen. Hun forsøger at leve et normalt liv til bedste evne ud fra de handlebetingelser hun har til rådighed, men følelsen af frygt er vedvarende og permanent. Samtidig kan sociale medier også ses som en handlebegrænsning, eftersom hun også beskrev som følgende:

[...] if you write something on a social media post, if you share anything, all of this also, your permit can for example be stopped and maybe you will be banned from leaving your house, your account on social media can be closed, so sometimes you feel that there really isn't anything in your hands to do.

(Bilag 3, p.22).

Motaz beskrev endvidere hvordan palæstinensiske profiler på sociale medier bliver slettet eller blokeret fra at blive vist hos andre konti (Bilag 4). Derudover beskrev han konsekvenserne af at dele ting på sociale medier: "Post on Facebook, take you to prison [...] or picture on Facebook take you to prison. And Telegram, Telegram groups take you to prison." (Bilag 4, p.27). Sociale medier kan derfor også ses som en handlebegrænsning, da de kan være med til at sætte dem i fare, da besættelsesmagten ifølge informanterne anholder palæstinensere, hvis de deler opslag på sociale medier, som støtter Palæstina og palæstinensere. Herved kan det forstås, at det er et livsvilkår for informanterne at leve i frygt for at tale imod den stat, der besætter dem. Dertil kan det tilføjes, at der er en mangel på ytringsfrihed for palæstinensere, da truslen om fængsling er allestedsnærværende. Det kan endvidere forstås, at sociale medier er et middel for besættelsen til at undertrykke palæstinensere. Netop manglen

på ytringsfriheden og undertrykkelsen fra den israelske besættelse beskrev Claudia ligeledes under interviewet:

Sometimes one is afraid to speak, so even right now, I feel that one is afraid, because any wrong word, there is prison, there is that permits can be withdrawn, there is, we were brought up in a way where there are a lot of limitations of speech. (Bilag 3, p.8).

For Claudia foreligger der derfor en trussel og en frygt for overhovedet at ytre sig, da konsekvenserne kan være enorme pga. besættelsens magt. Derudover fortalte Motaz om, at den israelske besættelse under denne krig sender kollektive beskeder til palæstinensere, hvor de truer dem til ikke at engagere sig politisk:

In this period they sent us a message, we as a Palestinian people, they sent us a message on the phones. In order for you to keep your life and stay safe and in this way. If you want to live in peace, like they say, if you want to live in peace, stay out of politics [...] an explicit threat. So they sent them to us on the phones. This was two days ago (Bilag 4, p.26).

Som det kan ses i både Claudia og Motaz' citater sætter frygten sig for at blive fængslet i baghovedet, da de er begrænsede på deres ytringsfrihed pga. den israelske bosætter-koloniale besættelsesmagt. Der foreligger en kronisk trussel pba. af de trusler, som den israelske stat sender ud til den befolkning de har besat i årtier. Informanternes livsvilkår er dermed karakteriseret af undertrykkelse, vold og trusler, mens deres handlebetingelser er begrænsede pga. segregation, diskrimination, manglen på ytringsfrihed og den frygt der medfølges af disse faktorer.

I det følgende afsnit vil jeg komme nærmere ind på informanternes tilhørsforhold til Palæstina og andre palæstinensere, men også til informanternes respektive familier og trosretninger. Slutteligt vil jeg berøre de bekymringer og håb, som informanterne beskrev.

Tema 3: Tilhørsforhold & identitet

I det følgende hovedtema vil jeg komme ind på informanternes beskrivelser af deres tilhørsforhold og identificering bredt set til Palæstina samt andre palæstinensere.

Dernæst vil jeg komme ind på hver informants tilhørsforhold og identificering med deres religion og familie. Slutteligt vil jeg ende denne tematiske analyse med at situere informanternes bekymringer og håb.

Palæstina & palæstinensere

Under interviewene fremstod det, at begge informanter havde en følelse af tilhørsforhold samt identificering med Palæstina og palæstinensere. Motaz beskrev sit tilhørsforhold til Palæstina i bl.a. følgende citat:

Palestine, seriously it's like my mom or (griner) because I am born here, I am see all the problems and all the difficulties [...] Palestine, it's my life, seriously [...] live in Palestine make me more and more socialize with the different people, it's make me more and more connect— contact to social working as a volunteer. There are more benefits, because I am live in Palestine (Bilag 4, p.30f).

Adspurgt til Palæstinas historie og hvordan denne påvirker ham, svarede Motaz følgende:

[...] every time you read about Palestine's history, I feel that I have to steady myself more and more on this land [...] the historical consistency that we have, it makes you feel that we are a people, my belonging to Palestine is honestly great, so I feel that we are people that will stay, we will remain no matter what they do to us (Bilag 4, p.19).

Claudia beskrev i følgende citat hvad Palæstina betyder for hende:

[...] Palestine is my country, it's true that my roots aren't Palestinian, but this is the country that I was born in, especially my city (forstadsnavn tilbagetrukket), you feel that everyone really are there for each other, so everyone knows everyone. Everything in Palestine is very, very beautiful, so at least we live in the most sacred land in the world, all the prophets walked on it, people even wish to come here and live here, even though the circumstances are difficult and it's not the easiest for one to live in Palestine, but so (smiler stort) I

don't know how to explain, the life here is very, very beautiful, despite of it being difficult (Bilag 3, p.19).

Som det ses i citaterne af Claudia og Motaz, kan der argumenteres for, at de begge har et tilhørsforhold til Palæstina, desuden tydeliggøres det, at de begge identificerer sig som palæstinensere. Som beskrevet i teoriafsnittet, bliver tilhørsforhold og identiteter tydeliggjort når disse bliver truet (Yuval-Davis, 2006; Yuval-Davis, 2011). Palæstinensere fra Vestbredden har været under direkte israelsk besættelse i 57 år, og flere af de bosiddende i Vestbredden, som Claudias familie, blev nødt til at flygte endnu tidligere under 1948-krigen, dvs. for 76 år siden. Denne fordrivelse, konstrueret af den Israelske stat, sætter uundgåeligt sine mærker i de generationer, som fødes under besættelse og undertrykkelse. Undertrykkelsen samt truslen om, at deres hjemland annekteres kan være med til at styrke rodfæstetheden samt tilhørsforholdet til Palæstina, som begge informanter beskriver.

Dog er det ikke blot et tilhørsforhold til Palæstina, som informanterne giver udtryk for at have. Begge beskrev endvidere et tilhørsforhold og identificering med at være palæstinenser. Adspurgte til hvad det at være palæstinenser betyder for ham, svarede Motaz som følgende:

Palestinians is my brothers, because [...] let's say it's the thing that we suffer together. There is a point in time, where we're held back at the checkpoint [...] when we're held back at the checkpoint, you see the solidarity together, especially because if the settlers see you alone, they will overpower you. (Bilag 4, p.31).

Claudia blev også spurgt ind til hvad det at være palæstinenser betyder for hende, hvortil hun svarede som følgende:

[...] To be Palestinian it means that you live under an occupation, you are a person that is much stronger than you expect, that you are a person that has sadness, but sadness in a right way, so you want your rights, that you really hold on to your land, that you really are resistant, that you are a voice for

truth. So yes, there are a lot of things about how you can be a Palestinian
(Bilag 3, p.20).

Begrebet *politics of belonging*, som omhandler et tilhørsforhold til kollektiviteter (Tomaney, 2015; Yuval-Davis, 2007; Yuval-Davis, 2011) kan være med til at bidrage til forståelsen af informanternes tilhørsforhold til Palæstina og palæstinensere. Både Claudia og Motaz føler en stærk tilknytning, solidaritet samt forkærlighed for både palæstinensere samt Palæstina pga. deres identitet om at være palæstinensere fra Palæstina. På trods af, at livet under besættelse er svært, finder begge informanter alligevel, at livet i Palæstina også er smukt. Motaz sammenlignede Palæstina med sin mor og karakteriserede palæstinensere som hans brødre, som uden tvivl er nogle af de personer, man kan føle stærkest tilknytning til.

Ligesom tilhørsforhold, kommer personers identiteter i forgrunden, jo mindre de føler sig trygge (Yuval-Davis, 2011). Den palæstinensiske identitet er tydelig ikke kun på et individuelt niveau for informanterne, de nævner nemlig også andre palæstinensere, som kan forstås som, at de også besidder en kollektiv identitet med andre palæstinensere (Yuval-Davis, 2006). Denne kollektive identitet kan argumenteres for at udspringe af den fælles undertrykkelse, som palæstinensere gennemgår og har gennemgået sammen pba. af den israelske militære besættelse. Det vil sige, at der både foreligger en kollektiv identitet som binder informanterne sammen med andre palæstinensere på tværs af lokationer pga. den nuværende krig, og den binder dem også på tværs af tid pba. en kollektiv hukommelse af historiske begivenheder (Demuth & Watzlawik, 2021; Tomaney, 2015) omhandlende den undertrykkelse de har været udsat for i flere årtier. For eksempel beskriver Motaz en solidaritet mellem palæstinensere, især når de er under utrygge forhold, enten ved et checkpoint eller hvis de er alene, og derfor kan være i fare for bosættervold. Claudia beskriver lignende, at de alle er der for hinanden i hendes forstad. Der kan derfor argumenteres for, at der også eksisterer en kollektivitet mellem palæstinensere uafhængigt af besættelsens påvirkning. Den kollektive identitet, som informanterne beskriver, kan argumenteres for at styrke deres rodfæstethed til landet. Det kan ses, da de begge understreger, at det at være palæstinenser betyder, at man virkelig holder fast i landet, samt at de vil forblive i landet, lige meget hvad den israelske besættelse udsætter dem for. Der beskrives herved en standhaftighed og et ønske om at blive, som kan

anskues for at være en form for kollektiv resiliens (Veronese, Mahamid & Bdier, 2023). Denne resiliens forstås at udspringe af at leve under utrygge og undertrykkende forhold, mens den på samme tid udspringer af den kollektive identitet samt fællesskabssammenhold, som begge informanter giver udtryk for. Resiliensen, standhaftigheden og rodfæstetheden til Palæstina kan forstås som et tilhørsforhold som næsten er urokeligt, da begge informanter giver udtryk for, at de gerne vil holde fast og forblive på trods af at de lever under krig og deres familier har gjort det i flere generationer.

Religion & familie

I følgende beskrivelser vil det tydeliggøres, at familie og religion er vigtige faktorer for informanterne. Adspurgt til hvor Motaz føler sig hjemme, svarede han sin hjemby eller når han er sammen med andre palæstinensere (Bilag 4). Han tilføjede dog følgende: “in regards to a place, honestly with my parents. I feel that the matter is easier.” (Bilag 4, p.32). Motaz blev også spurgt ind til hvordan han vedligeholder en følelse af tryghed på trods af de udfordringer, som udspringer af at leve under en besættelse. Hertil forklarede han, at følelsen af tryghed kommer når han er sammen med sin familie (Bilag 4). Claudia havde lignende beskrivelser vedrørende vigtigheden af familie. Adspurgt til hvad hun prioriterer i sin hverdag svarede hun som følgende:

I feel like spending time with my family like every day, you know, we are Arabs and you have to see your family everyday despite everything [...] sometimes it's overwhelming and there's no privacy, but it is what it is, and I think it's beautiful (Bilag 3, p.4).

Adspurgt til hvor hun føler sig hjemme svarede Claudia ligesom Motaz, at det både er i hendes hjemby, men også med familien:

[...] one surely doesn't feel comfort other than at home where one lives, but from point of emotions, only when I am with my family, so with my mom and dad and siblings, I feel that it is a home, so it's not a condition that there should be something physical available (Bilag 3, p.20).

I ovenstående citater tydeliggøres det, at begge informanter føler et tilhørsforhold til hver deres familie og hjemby. Som nævnt i teoriafsnittet handler begrebet om tilhørs-

forhold bl.a. om en følelse af at være hjemme (Yuval-Davis, 2011). For begge informanter relaterer følelsen af at være hjemme sig til et socio-geografisk område, nemlig til hjembyerne, og til deres respektive familie. Det vil sige, at begge informanter beskriver en rodfæstethed til et fysisk sted, som de også føler et tilhørsforhold til fordi de er opvokset i den gældende by. De beskriver dog ikke udelukkende følelsen af at være hjemme forbundet til et fysisk sted. For begge informanters vedkommende bliver familien nævnt flere gange i interviewene, og det understreger vigtigheden af, samt tilhørsforholdet til familien. Som Claudia beskriver det, er det at være sammen med sin familie bundet op på en kulturel forståelse af det at være araber; man ser således sin familie hver dag, lige meget hvordan omstændighederne ser ud. Men det skal ikke forstås som udelukkende et forsøg på at opfylde sin pligt, hun beskriver nemlig, at det er smukt, at de ses hver dag. Som nævnt i teoriafsnittet er identitet bl.a. indlejret i sociale praksisser (Yuval-Davis, 2006), og her forbinder Claudia praksisen om at være sammen med sin familie, med sin identitet om at være araber. Motaz beskrev, ligesom Claudia, en tilknytning samt tilhørsforhold til sin familie; han beskrev sin familie som et hjem, hvor han føler sig sikker og tryk. Dette hænger sammen med forståelse af hjemmet, som det beskrives i teoriafsnittet, nemlig som et trygt rum (Tomaney, 2015; Yuval-Davis, 2011). Dette trykke rum, som han ser som værende sin familie, beskriver Motaz også som værende det sted han får sin energi fra. Derudover beskrev han, hvordan tilværelsen bliver nemmere, når han er sammen med sin familie. Ud fra informanternes beskrivelser, står det således klart, at de begge har en individuel følelse af tilhørsforhold til deres respektive familier.

Motaz tilføjede, at udover familie, er religion også med til at give en følelse af tryk-

hed:

Thank God, because one is among his family, one gets the energy from his family, maybe from one's religion. I feel that no matter what happens, you know that God eases the correct thing. So this can possibly help a lot with the feeling of safety. And these are the most important things, family and religion. You feel that they are the ones that give you strength far from everything that happens. (Bilag 4, p.34).

Claudia beskriver endvidere sin religiøsitet og tro i følgende citat:

[...] it's not easy for one to stay optimistic, especially under circumstances like these, and the war and the things that we see, and honestly the war has stretched for a long time, it has been stretching from the 10th month until now, where we hear the bad things. But one has to have faith in our God, so everything bad can always be solved, and always if something bad happens, surely, surely, surely there will be something good behind it, whatever it is. So I feel this is, as they say, it's from our God that one is optimistic, and how our God plants faith in one's heart. (Bilag 3, p.23).

Begge informanter beskrev således et tilhørsforhold til hver deres religion flere gange gennem interviewene, uden at jeg spurgte ind til dette. Troen på Gud og religiøsitet kan ses som en måde hvorpå informanterne udtrykker en form for resiliens. Som nævnt i teoriafsnittet kan dette opstå pga. de kollektive traumer, som palæstinensere har oplevet i årtier, og som de oplever på nuværende tidspunkt (Veronese, Mahamid & Bdier, 2023). Resiliensen hos informanterne kan ses, eftersom begge informanter beskrev, hvordan troen på Gud giver dem en styrke til at fortsætte gennem livet, selvom livet under krigen er blevet endnu sværere end det tidligere var. På den måde kan informanternes tro ses at være med til at styrke deres egen resiliens, da denne tro leder dem til at finde en trøst og et håb for, at Gud har en plan for dem. Dette skal dog ikke forstås som, at de udelukkende tror på Gud, fordi de lever under usikre og brutale forhold.

Selvom begge informanter er født ind i en årtiers lang krigssituation, understreger dette afsnit, at de begge har opbygget tilhørsforhold og identiteter uafhængigt af, hvordan dette har påvirket dem igennem deres liv. Som nævnt i teoriafsnittet udvikler mennesker, der lever under traumatiske processer, deres tilhørsforhold og identitet på samme måde som andre, der ikke lever under samme forhold, dvs. via en dynamisk udviklingsproces. På samme tid illustreres det, hvordan den stabile ustabilitet, der præger deres liv samt den nuværende krig, har en stor indvirkning på informanternes liv. For begge informanternes vedkommende kan det forstås, at de søger trøst og opnår en større styrke samt resiliens via tilhørsforhold til Palæstina men også via informanternes respektive familie, tro og religion.

Bekymringer & håb

Begge informanter beskrev gennem interviewene hvor farligt livet er blevet under krigen, og begge informanter rapporterede om frygt, bekymringer, farer, ødelæggelser og drab omkring dem (Bilag 3; Bilag 4). Dette afspejler sig eksempelvis i Motaz' svar til mit spørgsmål vedrørende hvad han prioriterede i sit liv, hvor han svarede som følgende: "That I will stay alive" (Bilag 4, p.6). Hans prioritet i livet er således ikke blot at leve, men at overleve. Claudia beskrev i interviewet en skyldfølelse af at leve bedre, end de palæstinensere der på nuværende tidspunkt lever under krigen i Gaza:

[...] here in my city (bynavn tilbagetrukket) it's not much like affected by the Israeli as many places like Gaza or something, but sometimes you feel guilty. Like okay, we sometimes, we don't have water at summer, you know there is invasion for our city in the night and you can't go and move, this became a part of our life. [...] sometime you feel guilty, like me being here in (bynavn tilbagetrukket) somehow safer, make me feel guilty that some are suffering more than me, and it's not fair, and you can't do anything about it [...] you feel guilty for being grateful also if you eat if you do something, I go to university and have my normal everyday life, it feels guilty. And celebrating the mother's day before two days, it was, yeah you can't do anything about it (Bilag 3, p.4f).

Her beskrev Claudia en magtesløshed over for uretfærdighederne, samtidig med, at hun mærkede skyld over at være mere sikker på Vestbredden end i Gaza. Disse beskrivelser kan forstås som en måde at forsøge at tilpasse sig til den kroniske ødelæggelse og frygt, som præger alle aspekter af hendes liv (Becker, 2021). Informanternes beskrivelser af at mærke frygt, depression, vrede, skyldfølelse samt magtesløshed passer overens med Beckers (2021) beskrivelse af, at mennesker, der lever under krig og traumer, beretter om samme tanker og følelser, som informanterne beskrev. Det står således klart ud fra informanternes beskrivelser, at livsvilkårene under besættelsen er præget af traumer samt et komplekst sammenspil af negative følelser, som påvirker flere aspekter af informanternes liv.

Livsvilkårene for palæstinensere er ifølge informanterne kun blevet forværret under krigen, selvom livet i forvejen var præget af uretfærdighed og undertrykkelse pga. besættelsens militære dominans. Selvom der ikke er mange handlemuligheder at trække på, beskrev begge informanter alligevel et håb for fremtiden. Motaz beskrev, at hans fremtidsudsigter for sit folk er som følgende: "I believe we can live freedom maybe in 20 years, maybe in 100 maybe, I believe it, we get it." (Bilag 4, p.32f). Motaz beskrev her en oprigtig tro på, at det palæstinensiske folk en dag kan leve frit, på trods af at hele hans liv har været karakteriseret af en stabil ustabilitet og prekære forhold. Men Motaz beskrev ikke kun, at han håber og tror på, at palæstinensere en dag kan være frie, han vil også være med til at skabe en forandring:

[...] honestly if one gets to leave the country, in regards to me personally I would like to say, if I want to change or go outside the country, it's only so I can change the understanding that people have regarding the subject of Palestinians in general, and I'd like to personally be a part of this change, so maybe I told you different things that one tries to do before his life ends honestly. So I just said that personally if I at one point in time leave the country, I want to try to make change, even if it's something simple and try to know the cultures afterwards, so to see what the situation is, afterwards I return here to try to correct the view. Maybe this is a difficult dream, I don't know. But hopefully it's good. (Bilag 4, p.35).

Motaz beskrev således et personligt håb, men også et håb for kollektiviteten, samt et ønske om at kunne bidrage til en forandring, inden han en dag dør. Dette håb og ønske forstås som værende nogle af de faktorer, der driver ham fremad i livet, da døden og frygten for selv at dø er en konstant, som lægger sig i baghovedet. Endvidere beskrev Claudia ambivalensen i at føle sig fanget, men på samme tid have et ønske om, at ændre på den traumatiske realitet, som hun lever under:

You feel that you're trapped, that you're like tied, so it's something wrong in front of you that you can't correct, so this is something that I can describe to you. So what can I do to correct my reality, and the reality of the generations

to come, it's not logical for us to stay living this way in this same cycle [...]

(Bilag 3, p.22).

På trods af dette har Claudia et klart håb for fremtiden, selvom det er svært at vedligeholde dette pga. den krigsrealitet hun lever under:

[...] I'm always optimistic, so maybe it will be better, you don't know what might happen, but I hope that the future will be better, that there will be more peace between us. That there won't be killing, that there won't be limitations that are now in place, that there will be freedom for one to say whatever one wants, for it to be a better future for oneself. That there are more opportunities in life also. (Bilag 3, p.23).

Som Becker (2021) beskriver det, foreligger der i traumer både en kontinuitet af terror, og et håb om at fremtiden kan ændre og forbedre sig. Veronese, Mahamid & Bdier (2023) forklarer også, at håb for fremtiden er en måde at forsøge at håndtere transgenerationelle traumer samt individuelle traumer ved at forsøge at vedligeholde et håb for, at livet en dag bliver bedre – hvis ikke for en selv, så i det mindste for de næste generationer. På denne måde kan det forstås, at informanterne vedligeholder en kollektiv resiliens og standhaftighed på trods af traumerne, rædslerne og den smertefulde psykosociale realitet, som de lever under. Paradoksalt udspringer denne resiliens og standhaftighed pba. den undertrykkelse og de traumer, som informanterne individuelt oplever, men også via den kollektive undertrykkelse, som alle palæstinensere lever under. Den kollektive resiliens ses endvidere at udspringe af de tilhørsforhold, som informanterne har til Palæstina, palæstinensere samt deres respektive familie, religion og tro. Den kollektive resiliens styrkes netop af at høre til et fællesskab, hvor alle har lidt eller lider under samme materielle betingelser. Med informanternes beskrivelser omkring håb, kan dette forstås som værende en af de få handlemuligheder, de har pba. deres livsvilkår under den israelske besættelse. De har ikke råderum til at foretage sig meget uden at sætte sig selv eller andre i fare, derfor kan håbet anskues som en handlemulighed. Håbet er for informanterne en måde hvorpå de kan holde sig selv oppe og fortsætte med at leve, selvom livet er karakteriseret af traumer, død og ødelæggelse samt frygt, skyldfølelse, vrede og magtesløshed.

Delkonklusion

På baggrund af denne analyse kan det anskues, at informanternes livsvilkår og handlebetingelser er ekstremt begrænsede af den israelske besættelse. Informanterne lever under materielle betingelser som checkpoints, en mur der adskiller dem fra resten af deres forfædres land samt en militær besættelse, som forhindrer dem adgang til basale nødvendigheder som vand, elektricitet og bevægelsesfrihed. Handlemulighederne er få, da ytringsfriheden er begrænset, og enhver støtte til Palæstina kan resultere i fængsling. Ligeledes beskrev begge informanter, hvordan døden er en konstant trussel, som ligger i baghovedet, da enhver handling kan resultere i, at man bliver dræbt af besættelsens militær. Dette blev eksemplificeret bl.a. via Motaz' beskrivelse om sine familiemedlemmer, som for nylig blev dræbt af besættelsesmagten. Således er livet under besættelsen for begge informanter præget af død, farer, ødelæggelse, kroniske trusler og traumer. På trods af dette udtrykker begge informanter en vilje til at forblive i Palæstina, bl.a. pga. deres tilhørsforhold og rodfæstethed til området. Ud fra analysen kan det forstås, at det, der vedligeholder deres vilje til at leve er den kollektive identitet samt kollektive hukommelse, som forbinder informanterne til andre palæstinensere og til landet, sammenflettet med en resiliens som udtrykkes via deres familiære samt religiøse tilhørsforhold. Denne resiliens udtrykkes endvidere via et håb for fremtiden, som er med til at opretholde deres tro på, at livsvilkårene en dag vil blive bedre for palæstinensere.

I de følgende afsnit vil jeg diskutere de empiriske resultater og metodologiske aspekter. Slutteligt vil jeg reflektere over den anvendte teori.

Diskussion

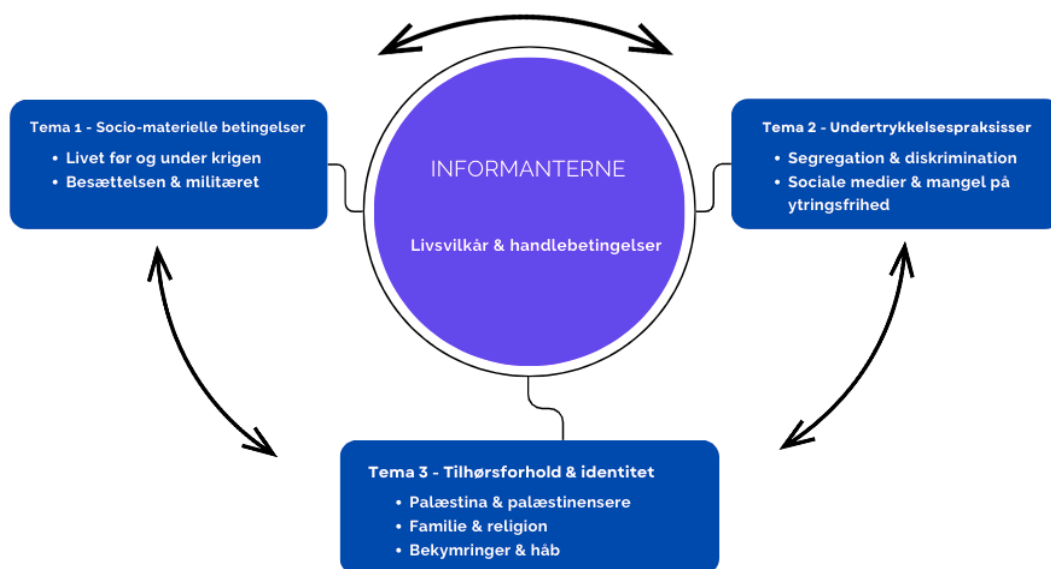
I dette afsnit vil jeg diskutere de empiriske fund samt reflektere over de metodologiske overvejelser, som jeg har gjort mig under projektets udførelse. Dernæst vil jeg berøre nogle refleksioner vedrørende den anvendte teori.

Empirisk diskussion

I dette afsnit vil jeg diskutere de empiriske resultater, som blev fremlagt i analysen. Den dialektisk materialistiske tilgang handler bl.a. om at forstå hvordan fænomener er indbyrdes forbundne samt historisk funderede (Engelhardt & Moore, 2022). I dette

projekt er fokuset på hvordan besættelsen påvirker informanternes livsvilkår samt handlebetingelser, hvorfor dette skal forstås ud fra en dialektisk forståelse af relationen mellem informanterne og deres miljø. For at skabe et overblik over hvordan de tre hovedtemaer med deres respektive undertemaer interrelaterer, har jeg lavet en model (se model 2).

Livsvilkårene og handlebetingelserne for informanterne er i dette projekt blevet illustreret via forskellige teoretiske begreber. Eksempelvis blev det belyst, hvordan de socio-materielle betingelser ikke er under informanternes kontrol, men i stedet er under den israelske besættelses magt. Af den grund er informanternes handlebetingelser stærkt begrænset. Det kan bl.a. ses pba. besættelsens kontrol i form af materielle objekter som checkpoints, muren, adskilte veje men også via bureaukratiseringen af informanternes hverdagspraksisser. For eksempel skal informanterne anmode den israelske besættelse om at forlade Vestbredden. Det er dog ikke sikkert, at deres anmodning bliver accepteret. Dermed er informanternes handlebetingelser tæt forbundet med de socio-materielle betingelser, da sidstnævnte faktorer begrænser informanternes råderum for at handle.

Model 2: Viser hvordan temaerne er interrelaterede

På baggrund af de socio-materielle betingelser som dem nævnt ovenfor, påvirker disse direkte elementer, der berøres i temaet vedrørende undertrykkelsespraksisser. Eksempelvis udspringer segregationen og diskriminationen som informanterne beretter om direkte via deres socio-materielle betingelser, som den israelske besættelse har magten over. Informanterne er segregerede fra hinanden og fra andre palæstin-

sere, men de er også segregerede fra de israelske bosættere på Vestbredden. Dette skyldes de materielle betingelser, som Israel har fremsat i form af fx checkpoints. Ligeledes er informanternes rettigheder undertrykt pba. den militære domstol, som de lever under. Med en uligevægt i informanternes og bosætternes rettigheder, kan det forstås, at der foreligger både en eliminering af informanternes liv, men også af det fælles liv, som eksisterede inden det zionistiske projekt påbegyndte, og som kunne have fortsat (Svirsky, 2017). Ligeledes kan det tilføjes, at sociale medier på en og samme tid er en handlemulighed og en handlebegrænsning. Det er de eftersom informanterne ser platformene som et redskab til at oplyse om den palæstinensiske sag. Dog er deres ytringsfrihed indskrænket, da Israel fx udsender trusler til den palæstinensiske befolkning for at få dem til at tie. Ligeledes beretter informanterne om, at opslag om Palæstina kan lede til fængsling, hvorfor de sociale medier kan ses som et undertrykkelsesredskab som iværksættes af besættelsesmagten og som begrænser informanternes handlebetingelser.

Derudover argumenteres der for, at informanternes liv er præget af gentagne ruptures (Awad, 2021; Zittoun, 2012). Dette skal forstås ud fra informanternes besvarelser om at være født under et oprør, som uundgåeligt har ledt til ændringer i deres liv. Desværre var tiden under den Anden Intifada ikke det eneste eksempel på en livsændrende rupture for informanterne. Den nuværende krig kan ligeledes konstitueres som en fælles rupture, som informanterne gennemgår sammen med resten af den palæstinensiske befolkning i de besatte territorier. Som det kan ses i analysen forårsagede denne rupture eksempelvis flere personlige ruptures hos Claudia. På denne måde kan det forstås, at informanterne lever under livsvilkår, som er prægede af vedvarende og stabile ustabiliteter.

Det komplekse sammenspil af følelser omkring bl.a. frygt, skyldfølelse og magtesløshed, som informanterne beretter om, risler ned over alle hovedtemaerne. Det vil sige, at disse følelser optræder i flere aspekter af informanternes respektive liv. Dette skyldes, at besættelsens indflydelse er allestedsnærværende og dermed ved enhver handling, som informanterne foretager sig. Som Claudia og Motaz beskrev det, kan enhver handling som anses for at være uacceptabel i besættelsesmagtens øjne lede til fængsling eller drab. Det vil sige, at informanternes handlebetingelser er begrænsede som følge af besættelsens tilstedeværelse. Dette blev eksemplificeret, da Motaz for-

talte om, at flere af hans familiemedlemmer var blevet dræbt under denne krig. Den ene blev dræbt i Motaz' hjemby, mens den anden blev tæsket ihjel af israelske soldater ved et checkpoint, fordi han nægtede at vise dem sin mobil. På baggrund af denne undertrykkende psykosociale realitet, som de lever under, kan der argumenteres for, at informanterne lever et liv præget af traumer, individuelle såvel som transgenerationale. På baggrund af disse voldelige, uforudsigelige og livstruende omstændigheder, som informanterne har gennemgået, kan man undre sig over, hvordan de stadig har viljen og evnen til at leve, til at studere og arbejde. Nogle af de faktorer som kan anses for at styrke informanternes resiliens og evne til at leve, er deres tilhørsforhold til Palæstina og palæstinensere medfulgt af deres tilhørsforhold til deres respektive familier og trosretninger. Som det belyses i analysen er deres tilhørsforhold til disse faktorer tydelige i informanternes beretninger. Disse tilhørsforhold kan på en og samme tid ses at udspringe fra de undertrykkende livsvilkår som de lever under, og på samme tid eksisterer de også uafhængigt af dem. Eksempelvis udtrykker informanterne fundamentale tilhørsforhold til deres respektive familier, trosretninger og hjembyer uafhængigt af de betingelser, som de underlægges af den israelske stat. På samme tid bliver den kollektive resiliens, set som fx håb for fremtiden, uddannelse og tro, styrket af at leve under prekære forhold. Det gør den, eftersom de finder resiliens i fællesskabet og solidaritet med andre palæstinensere, som gennemlever de samme undertrykkende livsvilkår som informanterne selv. Det kan dermed forstås, at informanterne forsøger at konstruere deres egne handlebetingelser med det råderum, der er tilgængeligt for dem. På denne måde kan håbet og resiliensen, som udspringer både af traumatiske forhold og forskellige tilhørsforhold, anses for at være informanternes selvkonstruerede handlemuligheder. Der kan derfor argumenteres for, at informanternes tilstand af stabil ustabilitet er med til at forårsage dem traumer pba. besættelsens tilstedeværelse, mens den på samme tid og på en paradoksals måde, er med til at styrke deres resiliens.

Således bidrager informanternes besvarelser til at forstå hvordan den israelske besættelse påvirker deres livsvilkår og handlebetingelser. De teoretiske begreber er med til at tydeliggøre, hvordan deres liv påvirkes af den ustabile realitet, der præger flere af deres respektive livs aspekter. Deres livsvilkår er karakteriseret af socio-materielle betingelser, de ikke har kontrol over, ligesom deres handlebetingelser er stærkt begrænset af den israelske besættelses tilstedeværelse og praksisser. Eksempelvis fore-

ligger der en risiko både for informanternes liv og for medlemmer af kollektivitetens liv. Endvidere påvirker den formindskede adgang til vand og elektricitet samt den begrænsede bevægelsesfrihed adskillige af hverdagens praksisser, som det blev illustreret i analysen. Derudover er den næsten ikke-eksisterende ytringsfrihed med til at sætte en dyb og vedvarende frygt hos informanterne, da enhver handling eller ytring kan koste dem deres liv, eller resultere i fængsling, hvilket yderligere anses for at være en handlebegrænsning for informanterne. Alt dette sætter rammerne for deres psykosociale realitet, som ud fra ovenstående faktorer konstituerer individuelle såvel som transgenerationelle traumer for informanterne. Alligevel forsøger de at leve et fyldestgørende liv, hvor både deres traumatiserende livsvilkår og deres adskillige tilhørsforhold styrker deres resiliens, håb og rodfæstethed til landet.

Metodologisk diskussion

I dette afsnit vil jeg komme nærmere ind på kvalitetskriterier inden for forskning. I den kvantitative forskning foreligger der standarder for kvalitet, som omfatter reliabilitet, validitet og generaliserbarhed (Tanggaard & Brinkmann, 2020a). Dette projekt har dog en kvalitativ forskningstilgang, som betyder, at kvalitetskriterierne for den kvantitative forskning ikke direkte kan oversættes til en kvalitativ forskningssammenhæng. For at opnå kvalitet i det kvalitative felt, må forskere opfylde kriterier omhandlende transparens og metodologisk refleksion (Tanggaard & Brinkmann, 2020a). *Metodologisk refleksion* omhandler det faktum, at læseren skal kunne følge med i hele projektets process, herunder udviklingen fra design til udførelse, analyse samt resultater. Dette er for at muliggøre, at læseren kan stille sig kritisk over for den præsenterede forskning. Begrebet om metodologisk refleksion er forbundet med kvalitetskriteriet, *transparens*, eftersom dette koncept handler om, at antagelser og fremgangsmåder skal være så transparente som muligt, så læseren er i stand til at vurdere forskningens resultater (Tanggaard & Brinkmann, 2020a). Dette har jeg stræbt efter at gøre under hele projektets udformning, og dette vil jeg udfolde nærmere i denne diskussion, hvor jeg berører nogle af de refleksioner jeg har gjort mig. Jeg vil komme ind på emner, som vedrører sprog og kommunikation, interview –og transskriptionsprocessen samt at arbejde med sensitiv forskning.

Sprog, kommunikation & kultur

Sprog kan forstås som de ord, der anvendes til at formidle meddelelser, mens *kommunikation* omhandler udvekslingen af disse ord via en meningsfuld interaktion

(Hennink, 2008), som jeg eksempelvis har gjort under interviewene med projektets informanter. Sprog og kommunikation anskues for at være fundamentale ift. udarbejdelsen af kvalitativ forskning. Det kan de, eftersom sprog og kommunikation er redskaber til at forstå adfærd, sociale processer og signifikante kulturelle betydninger (Hennink, 2008). I studier, hvor informanten og forskeren har forskellige kulturelle eller sproglige baggrunde, kan der opstå metodologiske og praktiske udfordringer. Det kan skyldes, at forskeren og informanten ikke kan kommunikere med hinanden fordi forskeren ikke har den samme 'insider' position ift informantens talte sprog eller kultur (Hennink, 2008; Lee, 2017; Merriam et al., 2001). Ud fra en kulturpsykologisk forståelse, kan *kultur* betragtes som en interrelateret og dynamisk proces, som (re)produceres i sociale interaktioner. Disse interaktioner er videre indlejret i meningssystemer og sociokulturelle praksisser (Keller, 2012).

I de følgende afsnit vil jeg diskutere aspekter vedrørende sprog, kommunikation og kultur i relation til min position som forsker samt hvordan dette påvirkede interview- og transskriptionsprocessen.

Interviewprocessen

Begge interviews blev udført på både arabisk og engelsk, dvs. på informanternes modersmål samt fremmedsprog. Derudover har jeg en palæstinensisk baggrund ligesom informanterne. Komponenter vedrørende sprog, kommunikation og kultur viste sig at være vigtige elementer under begge interviews, hvorfor jeg nu vil dykke ned i nogle af de udfordringer jeg stødte på undervejs.

Begge interviews startede med at foregå på engelsk, dog ledte dette til visse udfordringer, da begge informanter undervejs efterspurgte at kunne tale på deres modersmål i stedet. Dette var jeg opmærksom på under interviewprocessen, da publikum til dette projekt er dansk- og engelsktalende. Denne opmærksomhed afspejler sig i den måde jeg gentog informanternes beskrivelser på; når de forklarede noget på arabisk gentog jeg det som oftest på engelsk, for både at gøre det mere læsevenligt for læseren, og for at gøre transskriptionsprocessen nemmere for mig selv. Det engelske sprog viste sig at være en udfordring for begge informanter, omend de begge talte sproget. Claudia formulerede sig i starten på engelsk, men undervejs skiftede hun til arabisk efter nogle spørgsmål indeholdt ord, hun ikke forstod. Motaz blandede der-

imod sprogene i større grad, omend hans færdigheder inden for engelsk ikke var stærke. Dette ledte dog nogle gange til forvirring for mig under interviewprocessen, da hans besvarelser mistede mening, da der til tider blev skiftet meget rundt i sprogene.

På den ene side finder jeg, at det var en fordel at have muligheden for at anvende begge sprog, eftersom jeg personligt er dygtigere til det akademiske sprog på engelsk, da mit tillærte arabiske sprog hovedsageligt er funderet i hverdagssprog. Derudover er læsermålgruppen for dette projekt ikke arabisktalende, hvorfor jeg fandt det væsentligt at kunne kommunikere med informanterne på engelsk. På den anden side bidragede anvendelsen af begge sprog til forvirring både hos informanterne og jeg. For informanterne kunne jeg omformulere eller skifte over til arabisk. Ved de steder hvor jeg selv fandt det udfordrende med hvad der mentes, skulle jeg i højere grad have spurgt ind til betydningen bag hvad de mente, for at sikre mig, at jeg ikke missede essentielle pointer. Det, der udfordrede mig mest, var, at Motaz talte med en landsbydialekt, som jeg ikke er vant til. Dette kan sammenlignes med at skulle interviewe en informant med en tyk sønderjysk dialekt. En måde at hjælpe på denne problematik i fremtidig forskning kan være at inddrage en tolk. Dog kan dette i sig selv bringe andre udfordringer, da tolkens arbejde i forskning omfatter mere end blot tekniske samt praktiske formål. Ord og sprog, som anvendes af informanter, er ofte forbundet til sociokulturelle betydninger, værdier samt overbevisninger, som skal overføres til forskerens sprog (Hennink, 2008). Inddragelsen af en tolk kunne endvidere have resulteret i, at jeg og informanterne ikke kunne have samme mulighed for at erfaringsudveksle, og de ville måske ikke have inddraget mig i deres besvarelser, som de gjorde. Eksempelvis inddrog informanterne mig undervejs ved at omtale os som 'vi', 'os', 'palæstinensere' og 'arabere' (Bilag 3; Bilag 4). At have rollen som både forsker samt oversætter gav mig en unik samt sjælden mulighed – med en fælles kulturel baggrund samt fælles sprog med informanterne, kan det argumenteres for, at jeg havde en såkaldt 'insider' position. Denne rolle gav mig muligheden for at være opmærksom på tværkulturelle betydninger og fortolkninger (Temple & Young, 2004). Dog er det vigtigt at huske på, at en fælles etnicitet eller et fælles sprog ikke garanterer samme kulturelle baggrund (Lee, 2017). Ud over en palæstinensisk baggrund har jeg også en dansk baggrund, hvorfor min sociokulturelle kontekst differencerer sig fra informanternes. På den måde kan det forstås, at min position kan betrag-

tes som en tilnærmelsesvis ‘insider’ position. Imidlertid vil jeg argumentere for, at min position samt kulturelle ophav bidrog til at forstå informanternes besvarelser på en fordelagtig måde.

Det kan endvidere tilføjes, at der nogle gange i forskning kan opstå en ubalance mellem forsker og informant, hvor forskeren kan positioneres som en *detached researcher*. En måde hvorpå man kan modarbejde denne ubalance er ved at bringe interviewet over til en normal samtale (Finlay, 2002). Interviewene var semistrukturerede, hvorfor de i forvejen var en middelvej mellem hverdagssamtale og lukket spørgeskema (Kvale & Brinkmann, 2015). Dog kan der pba. af interviewets format, hvor den ene interviewer og den anden bliver interviewet, opstå denne forømtalte ubalance (Finlay, 2002). En måde hvorpå denne detached researcher position blev modarbejdet på under interviewene, var via at dele egne personlige informationer om min alder samt hvor og hvornår min familie flygtede. Dette forekom naturligt under interviewene og bidrog til, at min position som forsker muligvis blev mere ligestillet, omend der altid vil foregå en vis asymmetri mellem den interviewede og intervieweren (Kvale & Brinkmann, 2015). Disse få informationer, som blev gjort tilgængelige for informanterne, kan have bidraget til, at asymmetrien muligvis blev indsnævret.

Eftersom der var nogle sproglige udfordringer ved interviewprocessen, opstod der også nogle udfordringer ved transskriptionsprocessen. Dette vil jeg udfolde nærmere i næste afsnit.

Transskriptionsprocessen

Transskribering er i sig selv en længerevarende proces (Kvale & Brinkmann, 2015), hvilket det også viste sig at være i mit tilfælde. De steder, hvor informanterne talte på engelsk, var nemmere at transskribere, da disse ikke skulle oversættes. Transskriptionsprocessen blev længere af, at jeg først translittererede arabisk med latinske bogstaver, og derefter oversatte jeg disse til engelsk. Som tidligere nævnt var det især interviewet med Motaz der forvoldte udfordringer pba. af hans dialekt. Arabisk er et diverst sprog og dialekterne fra land til land og region til region differentierer sig i stor grad fra hinanden (Younes et al., 2022). Udfordringerne med dette afspejlede sig også i transskriptionsprocessen, da jeg flere gange blev nødt til at gå tilbage i opta-

gelsen, for at få hans besvarelse til fulde, hvorfor dette også var tidskrævende. Derudover kan det pointeres, at transskriptionerne er skrevet på tre sprog, engelsk, dansk og arabisk. Det ledte til, at jeg konstant var opmærksom på at få skrevet alting korrekt på det specifikke sprog. Alt dette medførte, at transskriptionsprocessen tog længere tid end den normalvis ville gøre, ved interviews hvor der kun anvendes ét sprog og hvor der ikke er behov for oversættelse eller translitteration.

Som beskrevet under metodeafsnittet har jeg anvendt en analysemetode, hvor der transskriberes ortografisk (Braun & Clarke, 2006), som er en måde hvorpå man kan sikre sig nøjagtighed ved at læne sig op af de præcise ord, som er blevet anvendt af informanterne, og på den forblive tro mod det originale sprog som er blevet anvendt. På trods af dette kan der opstå logistiske samt fortolkningsmæssige udfordringer (Poland, 2001). For mit vedkommende var det ikke blot det at skrive ortografisk, der var udfordrende, det var at oversætte direkte fra arabisk til engelsk. Flere gange under transskriptionsprocessen fandt jeg det frustrerende at oversætte ortografisk, da betydninger som giver mening på arabisk ikke gav mening, når det skulle oversættes til engelsk. For eksempel skulle jeg transskribere et ordsprog fra arabisk til engelsk (Bilag 3), som ikke nødvendigvis kan oversættes direkte uden at lyde forkert på det sprog, som det skal oversættes til. Som en måde at være sikker på, at mine transskriptioner var oversat korrekt kunne jeg have sendt en kopi af transskriptionerne til de respektive informanter, for at sikre mig, at informanternes besvarelser var oversat korrekt, også kaldt *member checking* (Lee, 2017). Det er dog uvist, om dette havde ændret på transskriptionerne, da informanterne som tidligere nævnt ikke mestrede det engelske sprog til fulde. Jeg har til gengæld kontekstualiseret de citater der er anvendt i analysen og forklaret dem mere i dybden vha. teoretiske begreber. Derudover har jeg indsat firkantede parenteser i selve citaterne, når jeg fandt det nødvendigt for forståelsen. For eksempel skulle jeg oversætte et ord på arabisk (*estashhad*), som er et verbum, der i daglig tale anvendes til at betegne, at en person er blevet dræbt. På engelsk oversættes dette ord til *martyred*, men det omfavner ikke den kulturelle betydning, som ordet har i daglig tale. Derfor har jeg i oversættelsen ved eksempelvis dette ord indsat en firkantet parentes med det ord, der mentes i omtalte kontekst. Således er der nogle ord på arabisk som ikke har sin plads i det engelske sprog pba. kulturelle kontekster, men dette har jeg forsøgt at rette op på ved at forklare på ovenstående måde.

Under udarbejdelsen af projektet kan der således argumenteres for, at jeg har været i færd med *translanguaging*, som indebærer en proces af meningsskabelse, udformning af erfaringer samt opnåelse af forståelse og viden via brugen af flere sprog. Under udarbejdelsen af projektet er jeg således gledet mellem sprogene (Lee, 2017). Sprog, kommunikation og kulturel forståelse har således haft en vigtig og afgørende faktor i mine metodologiske refleksioner og ved udformning af interview og transkribering. I næste afsnit vil jeg komme nærmere ind på foranstaltninger jeg traf under bearbejdelsen af sensitiv forskning.

Bearbejdelsen af sensitiv forskning

Som nævnt i metodeafsnittet omhandler sensitiv forskning bl.a. at forske i befolkninger som befinder sig i sårbare positioner (Dempsey et al., 2016). Dette viste sig at være centralt under interviewene, da informanterne inden og under interviewet befandt sig under krig. Jeg blev fortalt sensitive informationer om informanterne samt deres betingelser og livsvilkår; eksempelvis fortalte Motaz om flere familiemedlemmer, der var blevet dræbt for nylig, som resultat af den militære besættelse af de palæstinensiske områder. I bearbejdelsen af sensitive data optrådte der undervejs to elementer, som er vigtige at beskrive; informanternes påpasselighed med hvad de fortalte, og min vagtsomhed omkring dataen.

Under interviewene fortalte begge informanter om den censur på ytringsfriheden, der foreligger fordi de lever under den israelske militære besættelse. De fortalte, at de ikke kunne udtrykke sig til fulde, da det kunne have alvorlige konsekvenser for dem. Dette reflekterede sig i deres besvarelser, der til tider var vage, eller hvor de ikke specificerede, hvem de omtalte. Det kan muligvis skyldes, at informanterne var for bange. Som Motaz forklarede: “This [...] is difficult honestly to explain in English, because we are even prohibited, with only little room. This Zoom, if it were a platform, we would have been exposed [...]” (Bilag 4, p.8). Ligeledes forklarede Claudia, at hun også var bange for, hvilke konsekvenser hendes udtalelser fra interviewet kunne have (se sociale medier & mangel på ytringsfrihed). Udover de farer i deres dagligdag, som informanterne rapporterede om, er det også farligt for dem at fortælle om, hvordan deres livsvilkår og handlemuligheder begrænses af besættelsesmagten. Deres tilbageholdenhed med at afgive alt for sensitive informationer er forståeligt

taget i betragtning af, at det potentielt kunne handle om liv eller død for informanterne.

På baggrund af dette aspekt om liv eller død, og at informanterne potentielt kunne komme i fare ved at deltage i interviewene, var jeg meget vagtsom med at passe på de sensitive informationer, som de gav mig. Det betød at jeg med det samme, da jeg transskriberede, sørgede for, at tilbagetrække deres navne, alle de byer de nævnte på Vestbredden samt andre informationer, som kunne være personhenførbare. Min vagtsomhed og mit ønske om at beskytte informanternes data var også reflekteret i mit ønske om at passe på optagelserne fra interviewene. Det betød at jeg gemte optagelserne på sikker vis via et krypteret USB-stik. Derudover transskriberede jeg begge interviews manuelt, uden at anvende transskriptionsprogrammer, eftersom nogle af disse programmer enten ikke er GDPR-venlige eller lagrer transskriptionerne. Det var min opgave at beskytte informanternes oplysninger, hvorfor jeg ikke ville risikere, at deres informationer kunne blive lækket.

I dette afsnit har jeg diskuteret nogle metodologiske refleksioner, samt udfordringer som jeg stødte på under udformningen af især interviewene og transskriptionerne. Sprog og kultur viste sig at være vigtige elementer for kommunikationen mellem informanterne og jeg, men også da jeg skulle bearbejde empirien. Derudover optrådte vigtige elementer som følge af bearbejdelsen af sensitiv data. I det følgende afsnit vil jeg reflektere over den anvendte teori.

Teoretiske overvejelser

Som det er blevet tydeliggjort gennem dette empiriske projekt, er den bærende teoretiske position dialektisk materialisme. Det kan bl.a. ses i interviewguiden, hvor der blev fokuseret på at stille informanterne spørgsmål omkring deres socio-materielle betingelser, livsvilkår samt handlebetingelser. Som beskrevet i forrige afsnit er transparens et vigtigt kvalitetskriterium for kvalitativ forskning. Teoriafsnittet blev først nedskrevet, efter jeg havde udført interviewene med begge informanter. Dog havde jeg en idé om, at tilhørsforhold og identitet kunne være vigtige elementer at spørge informanterne om, hvorfor disse også blev inddraget i interviewguiden. Selvom teoriafsnittet først blev skrevet efter interviewene, havde jeg læst op på teori, som kunne være relevant at inddrage. Efter interviewene gik det op for mig, at begreber om rup-

tures, individuelle såvel som transgenerationelle traumer samt resiliens kunne være redskaber til at forstå informanternes livsvilkår og handlebetingelser mere i dybden.

Som det blev gjort rede for i teoriafsnittet, udspringer de anvendte teoretiske perspektiver fra forskellige teoretiske baggrunde. For eksempel udspringer begrebet om tilhørsforhold fra en intersektionel tilgang, som er funderet i feministisk teori (Yuval-Davis, 2011), mens det anvendte begreb om ruptures udspringer af sociokulturel psykologi (Awad, 2021; Zittoun, 2012). Der er således blevet anvendt flere psykologiske begreber eller teorier, med forskellige teoretiske baggrunde under dette projekt. Jeg anvender dog disse begreber med en dialektisk forståelse i sinde, som bl.a. indebærer at forstå fænomener gennem forskelligartede perspektiver (Engelhardt & Moore, 2022). Jeg fandt, at det, der kunne hjælpe mig med at forstå informanternes livsvilkår og handlebetingelser var at anvende flere teorier, som ikke nødvendigvis havde samme teoretiske baggrund. Mit anvendte ontologiske og epistemologiske perspektiv forholder sig dog stadig til en dialektisk materialistisk forståelse.

Jeg fandt, at de begreber, der blev præsenteret i teoriafsnittet, ikke kunne stå alene i analysen. For eksempel inddrog jeg et koncept, der blev præsenteret i problemfeltet, for at kunne forstå den segregation, som foreligger mellem palæstinensere og israelere. Begrebet om double elimination of indigenous life and shared life har rødder i det bosætter-koloniale paradigme (Svirsky, 2017), og åbnede op for, at kunne forstå nogle af de konsekvenser, som segregationen har for informanterne. Endvidere anvendte jeg begrebet om transgenerationelle traumer, som blev operationaliseret i det empiriske studie af forskningsgruppen Veronese, Mahamid & Bdier (2023). I denne forskningsartikel anvendte forfatterne begrebet om kollektiv hukommelse uden direkte at definere det, hvorfor jeg blev nødsaget til at anvende en definition fra Demuth & Watzlawik (2021). Endvidere tilføjede jeg forståelsen af kollektiv hukommelse fra Tomaney (2015) for at tydeliggøre, at begrebet har relation til konceptet tilhørsforhold. På den måde kan der argumenteres for, at jeg har anvendt metoden *re-tooling*, som indebærer dekontekstualisering af et begreb, hvorefter det omdefineres og introduceres i en ny kontekst (Kofoed, 2008). Dette har jeg gjort for at være i stand til at definere, hvad der menes med begrebet, i kontekst af informanternes beretninger.

Jeg finder således, at de anvendte teorier har været nyttige til at belyse informanternes livsvilkår og handlebetingelser, men på samme tid, har jeg været nødt til at anvende nogle begreber, som blev præsenteret andetsteds end i teoriafsnittet. Derudover har jeg *re-tooled* begrebet om kollektiv hukommelse, hvor jeg har anvendt forskellige forståelser af konceptet, for bedre at være i stand til at forstå informanternes livsvilkår og handlebetingelser. Dette er blevet muliggjort af den anvendte dialektiske forståelse af teorierne og begreberne.

Konklusion

Dette kvalitative, empiriske projekt har haft til formål at forstå, hvordan den israelske besættelsesmagt påvirker palæstinenserens livsvilkår og handlebetingelser. Dette er blevet gjort ud fra en dialektisk materialistisk tilgang, for at forstå hvordan historiske forhold, såvel som materielle betingelser, påvirker palæstinensere, der lever på Vestbredden. Derfor er palæstinenserens livsvilkår i starten af projektet blevet situeret ud fra en historisk kontekst, hvor der var fokus på palæstinensere fra de besatte palæstinensiske territorier, Vestbredden, Gaza og Østjerusalem. Fokuset blev bibeholdt på disse områder, da informanterne kommer fra den besatte Vestbred. I dette kvalitative studie blev informanterne, Claudia og Motaz, interviewet via online semistrukturerede interviews, for at være i stand til at få deres beretninger om deres liv under besættelsesmagten, Israel.

Gennem en tematisk analyse af informanternes besvarelser, fandt jeg tre hovedtemaer, der gjorde sig gældende for begge: 1) socio-materielle betingelser, 2) undertrykkelsespraksisser og 3) tilhørsforhold & identitet. Analysen blev suppleret af teoretiske begreber omhandlende tilhørsforhold, identitet, ruptures, individuelle såvel som transgenerationelle traumer og resiliens. Resultaterne i analysen blev diskuteret og viste, at livsvilkårene og handlebetingelserne for informanterne er ekstremt begrænsede. Informanterne kan forstås at leve under stabil ustabilitet jf. besættelsesmagtens indføring af materielle begrænsninger i form af checkpoints, muren og bureaukratisering af hverdagslivets praksisser. Yderligere rapporterede informanterne om begrænsninger på adgangen til vand, elektricitet og bevægelsesfriheden. Ligeledes er ytringsfriheden begrænset, da udtalelser eller opslag på sociale medier kan lede til informanternes fængsling. Derfor kan disse faktorer ses som redskaber til at under-

trykke befolkningen, og dermed tolkes de som begrænsninger for informanternes handlebetingelser og livsvilkår.

På baggrund af disse socio-materielle betingelser og undertrykkelsespraksisser argumenteres der for, at der foreligger kontrol af og vold mod informanterne; informanterne beretter om farer ved især checkpoints, hvor Motaz' familiemedlem for nylig blev dræbt af de israelske militær. Hos begge informanterne foreligger der en konstant frygt, da enhver handling kan lede til deres eller medlemmer af kollektivitetens død. Derudover bærer informanterne på traumer pba. af det undertrykkende liv, som den israelske besættelsesmagt stadfæster. Frygten, som opstår som følge af de prekære livsvilkår som informanterne lever under, er allestedsnærværende for Claudia og Motaz. Begge informanter blev født under oprøret, Anden Intifada, hvorfor alt informanterne har kendt til i deres korte liv, er besættelse, død og farer. Der argumenteres for, at informanterne befinder sig i en tilstand af gentagne og livsændrende ruptures, som leder til personlige ruptures og læringsprocesser om dem selv og om verdenen.

Som følge af informanternes beskrivelser af et liv, som kan forstås at være formet af en stabil ustabilitet, reflekterede jeg i den empiriske diskussion over hvordan informanterne, trods de prekære livsvilkår, fortsætter med at leve, uddanne sig og arbejde. Informanternes tilhørsforhold til Palæstina og palæstinensere, argumenterer jeg for, er en af grundene til deres rodfæstethed og standhaftighed. Deres håb om en bedre fremtid anskues som en form for resiliens, som styrkes af deres tilhørsforhold til deres respektive familier og trosretninger. Dog foreligger der et paradoks, da informanternes undertrykkende livsvilkår også er med til at styrke deres resiliens. Jeg argumenterer således for, at informanternes livsvilkår og handlebetingelser er begrænsede og undertrykt af den israelske besættelse. På trods af dette har informanterne med det råderum, de har tilgængeligt, konstrueret handlemuligheder som håb, resiliens og standhaftighed, som styrker deres vilje til at leve.

Metodologiske overvejelser blev endvidere diskuteret for at sikre refleksion og transparens. Jeg diskuterede, at faktorer såsom sprog og kultur havde vigtige implikationer for interview- og transskriptionsprocessen. Ligeledes blev de anvendte teoretiske konceptualiseringer overvejet ud fra en dialektisk forståelse for at finde ud af

hvor disse konceptualiseringer var nyttige iht. at forstå informanternes livsvilkår og handlebetingelser.

Begrænsninger & perspektivering

En af projektets væsentligste begrænsninger er omfanget af informanter. For at inddrage flere informanter, rakte jeg igen ud til JAI, til en af informanterne og til en tredje som jeg mødte da jeg var på Vestbredden, i håb om at kunne inddrage flere beretninger. Dog fik jeg ikke nogle svar tilbage. Dette er forståeligt, taget i betragtning af omstændighederne, de lever under. At inddrage flere informanter kunne have beriget til en mere divers forståelse af palæstinenseres livsvilkår og handlebetingelser. Begge inkluderede informanter er unge og studerende. Dette er vigtigt at pointere, da ældre palæstinensere fra Vestbredden, kan have anderledes oplevelser og forståelser end de, som informanterne berettede om. Ligeledes kan fx landmænd, som bor tæt på bosættelser, have anderledes interaktioner med militæret og bosætterne.

Til fremtidig forskning kunne det være oplagt at udvide udvalget af informanter. Eksempelvis kunne man inddrage flere informanter i forskellige aldersgrupper for at prøve at forstå, om der er forskelle i livsvilkår og handlebetingelser blandt palæstinensere. Derudover kunne det være relevant at inddrage informanter fra alle de besatte palæstinensiske områder. Baseret på deres geografiske område har palæstinensere nemlig forskellige niveauer af rettigheder (Peteet, 2016). I mødet med palæstinensere vil det endvidere være essentielt for praktikere at overveje ikke blot de traumer, som forårsages af de undertrykkende livsvilkår, begrænsede handlebetingelser og den stabile ustabilitet der rammesætter deres liv, det vil også være vigtigt at have øje for hvordan tilhørsforhold, tro og familie er de vigtigste ressourcer for resiliens.

Referenceliste

Aalborg Universitet (n.d.). ZOOM sikkerhed. Generelle sikkerhedsråd til Zoom. <https://www.its.aau.dk/vejledninger/aau-zoom/zoom-sikkerhed> (tilgået d. 19/2-2024).

Abdo, N., & Yuval-Davis, N. (1995). Palestine, Israel and the Zionist settler project. In D. Stasiulis and N. Yuval-Davis (Eds.), *Unsettling Settler Societies: Articulations of Gender, Race, Ethnicity and Class* (pp. 291-322). SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9781446222225> [32 sider]

ACLED (2024). ACLED conflict index. Ranking violent conflict levels across the world. *The Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED)*. <https://acleddata.com/conflict-index/> (Tilgået d. 27/5-2024).

Agyare, S.A. & Okoko, J. M. (2023). Institutional Ethnography. In J.M. Okoko, S. Tunison, & K. D., Walker (Eds.). (2023). *Varieties of qualitative research methods : selected contextual perspectives* (1st ed, pp. 263-268). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-04394-9> [6 sider]

Allen, L. (2008). GETTING BY THE OCCUPATION: How Violence Became Normal during the Second Palestinian Intifada. *Cultural Anthropology*, 23(3), 453-487. <https://doi.org/10.1111/j.1548-1360.2008.00015.x> [35 sider]

Allen, K. A., Kern, M. L., Rozek, C. S., McInerney, D. M., & Slavich, G. M. (2021). Belonging: a review of conceptual issues, an integrative framework, and directions for future research. *Australian Journal of Psychology*, 73(1), 87–102. <https://doi.org/10.1080/00049530.2021.1883409> [16 sider]

Amnesty International (2003). *Israel and the Occupied Territories Surviving under siege: The impact of movement restrictions on the right to work*. <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/mde150012003en.pdf> (tilgået d. 13/2-2024) [80 sider]

Amnesty International (2022). *Israel's apartheid against Palestinians: Cruel system of domination and crime against humanity*.

<https://www.amnesty.org/en/documents/mde15/5141/2022/en/> (tilgået d. 20/3-2024).

[280 sider]

Atallah, D. G. (2017). A community-based qualitative study of intergenerational resilience with Palestinian refugee families facing structural violence and historical trauma. *Transcultural Psychiatry*, 54(3), 357–383.

<https://doi.org/10.1177/1363461517706287> [27 sider]

Atallah, D. G., Shapiro, E. R., Al-Azraq, N., Qaisi, Y., & Suyemoto, K. L. (2018). Decolonizing qualitative research through transformative community engagement: critical investigation of resilience with Palestinian refugees in the West Bank. *Qualitative Research in Psychology*, 15(4), 489–519.

<https://doi.org/10.1080/14780887.2017.1416805> [31 sider]

Arnd-Linder, S., Harel-Shalev, A., & Daphna-Tekoah, S. (2018). The political is personal - everyday lives of women in Israel/Palestine. *Women's Studies International Forum*, 69, 76–84. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2018.05.006> [9 sider]

Awad, S. H. (2021). Experiencing Change: Rhythms of Everyday Life Between Continuities and Disruptions. *Qualitative Studies*, 6(2), 85-107.

<https://doi.org/10.7146/qs.v6i2.127314> [23 sider] tidligere anvendt

Balfour, M. (1919). *Memorandum by Mr. Balfour (Paris) respecting Syria, Palestine, and Mesopotamia [132187/2117/44A]*. London: Foreign and Commonwealth Office. <https://www.proquest.com/government-official-publications/memorandum-mr-balfour-paris-respecting-syria/docview/1922970157/se-2> (tilgået d. 13/2-2024) [6 sider]

Becker, D. (2016). Working on the psychosocial gap: Challenges, hopes, perspectives. In B. Austin & M. Fischer (Eds.), *Transforming War-Related Identities: Individual and Social Approaches to Healing and Dealing with the Past*. Berghof Hand-

book Dialogue Series No. 11 (pp. 33–40). Berlin: Berghof Foundation.

<https://berghof->

[foundation.org/files/publications/Berghof_Handbook_Dialogue_11web.pdf](https://berghof-foundation.org/files/publications/Berghof_Handbook_Dialogue_11web.pdf) (Tilgået d. 7/5-2014). [8 sider]

Becker, D. (2021). Political Psychology: Identity Development in a Traumatic Environment. In M. Bamberg, C. Demuth, & M. Watzlawik (Eds.), *The Cambridge Handbook of Identity* (pp. 564–585). Cambridge: Cambridge University Press.

<https://doi.org/10.1017/9781108755146.029> [20 sider]

Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101, <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa> [26 sider]

Brinkmann, S. (2022). *Qualitative interviewing : conversational knowledge through research interviews* (2nd ed.). Oxford University Press. [192 sider]

Brinkmann, S. & Tanggaard, L., (2020). Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: en introduktion. In S. Brinkmann. & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (3. ed., pp.15-29). København: Hans Reitzels Forlag. [15 sider]

B'Tselem (2013). *Fatalities since the outbreak of the second intifada and until operation "Cast Lead"*. The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories.

https://archive.ph/20130414103627/http://old.btselem.org/statistics/english/Casualties.asp?sD=29&sM=09&sY=2000&eD=15&eM=1&eY=2005&filterby=event&oferet_stat=before (tilgået d. 15/2-2024)

B'Tselem (2017). *The Separation Barrier*.

https://www.btselem.org/separation_barrier (tilgået d. 15/2-2024)

Busbridge, R. (2018). Israel-Palestine and the Settler Colonial 'Turn': From Interpretation to Decolonization. *Theory, Culture & Society*, 35(1), 91–115.

<https://doi.org/10.1177/0263276416688544> [25 sider]

Committee on the Elimination of Racial Discrimination (2012). *Consideration of reports submitted by States parties under article 9 of the Convention. Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination*. <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/CERD.C.ISR.CO.14-16.pdf> (tilgået d. 20/3-2024) [9 sider]

Datatilsynet (n.d.). <https://www.datatilsynet.dk/hvad-siger-reglerne/lovgivning> (tilgået d. 19/2-2024).

Dana, T., & Jarbawi, A. (2017). A Century of Settler Colonialism in Palestine: Zionism's Entangled Project. *The Brown Journal of World Affairs*, 24(1), 197–220. <https://www.jstor.org/stable/27119089> (tilgået d. 3/3-2024) [24 sider]

Dempsey, L., Dowling M., Larkin, P. & Murphy, K.. (2016). Sensitive Interviewing in Qualitative Research: SENSITIVE INTERVIEWING. *Research in Nursing & Health*, 39, 480–490. <https://doi.org/10.1002/nur.21743> [11 sider]

Demuth, C., & Watzlawik, M. (2021). Where Is Identity? Reflections on Identity Conceptualizations, Dimensions, and Implications. In M. Bamberg, C. Demuth, & M. Watzlawik (Eds.), *The Cambridge Handbook of Identity* (pp. 629–639). Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108755146.029> [11 sider]

Doumani, B. & Winder, A (2018). 1948 and Its Shadows, *Journal of Palestine Studies*, 48:1, 7-15, <https://doi.org/10.1525/jps.2018.48.1.7> [9 sider]

Dreier, O. (1979). Indledning. In O. Dreier (Ed.), *Den kritiske psykologi* (pp.7-26). Rhodos, København [20 sider]

Dreier, O. (1979a). Den kritiske psykologis nuværende stadie. In O. Dreier (Eds.), *Den kritiske psykologi* (pp.349-390). Rhodos, København [42 sider]

Engelhardt, A., & Moore M. (2022). From Mechanisms to Dynamics: How to Embed Social Movement Studies Within Historical Materialism. In A. Piva & A. Santella (Eds.), *Marxism, social movements and collective action* (pp.75-104). Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-12474-7> [30 sider]

Ernberg, E., & Giolla, E., M. (2023). Interviewing witnesses in a second language: A comparison of interpreter-assisted, unaided, and self-administered interviews. *Legal and Criminological Psychology*, 28(1), 60–73. <https://doi.org/10.1111/lcrp.12231> [14 sider]

Finlay, L. (2002). “Outing” the researcher: The provenance, process, and practice of reflexivity. *Qualitative Health Research*, 12(4), 531–545. <http://doi.org/10.1177/104973202129120052> [15 sider]

FN-forbundet (2024). Sydafrika anlægger sag mod Israel med beskyldninger om folkedrab. <https://www.fnforbundet.dk/nyheder/2024/sydafrika-anlaegger-sag-mod-israel-med-beskyldninger-om-folkedrab/> (tilgået d. 20/3-2024)

Ghantous, W., & Joronen, M. (2022). Dromoelimination: Accelerating settler colonialism in Palestine. *Environment and Planning D: Society and Space*, 40(3), 393-412. <https://doi.org/10.1177/02637758221090968> [20 sider]

Gudkova, S. (2018). Interviewing in qualitative research. In M. Ciesielska & D. Jemielniak (Eds). *Qualitative methodologies in organization studies* (Vol. 2, pp. 75-96). Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-65442-3> [22 sider]

Hajjar, L. (2001). Human Rights in Israel/Palestine: The History and Politics of a Movement. *Journal of Palestine Studies*, 30(4), 21–38. <https://doi.org/10.1525/jps.2001.30.4.21> [18 sider]

Hakim, N., Abi-Ghannam, G., Saab, R., Albzour, M., Zebian, Y., & Adams, G. (2023). Turning the lens in the study of precarity: On experimental social psychology’s acquiescence to the settler-colonial status quo in historic Palestine. *British Journal of Social Psychology*, 62(1), 21–38. <https://doi.org/10.1111/bjso.12595> [18 sider]

Hammersley, M. (2020). Hvad er kvalitativ forskning, og hvordan bør den være? In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (3. ed., pp.707-717). København: Hans Reitzels Forlag. [11 sider]

Hennink, M. M. (2008). Language and communication in cross-cultural qualitative research. In P. Liamputtong (Ed.), *Doing cross-cultural research: Ethical and methodological perspectives* (pp. 21–33) http://doi.org/10.1007/978-1-4020-8567-3_2 [13 sider].

Herzl, T. (1896/1917). *The Jewish State. An Attempt at a Modern Solution for the Jewish Question*. 3rd ed. Federation of American Zionists. [54 sider]

Holzkamp, K. (1979). Kan der være en kritisk psykologi inden for rammerne af den marxistiske teori?. In O. Dreier (Ed.), *Den kritiske psykologi* (pp.123-158). Rhodos, København [36 sider]

Human Rights Watch (2004). *Israel: West Bank Barrier Violates Human Rights. International Court of Justice Opens Hearings on Barrier Case*.
<https://www.hrw.org/news/2004/02/22/israel-west-bank-barrier-violates-human-rights> (tilgået d. 15/2-2024)

International Committee of the Red Cross (n.d.). *Rule 130. Transfer of Own Civilian Population into Occupied Territory*. International Humanitarian Law Databases
https://ihl-databases.icrc.org/en/customary-ihl/v1/rule130#Fn_9AD70858_00003(tilgået d.17/3-2024)

International Committee of the Red Cross (2012). *Occupation and other Forms of Administration of Foreign Territory*.
<https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-4094.pdf> [152 sider] (tilgået d.15/2-2024)

International Court of Justice (2004). *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*.

<https://web.archive.org/web/20231003200634/https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/131/131-20040709-PRE-01-00-EN.pdf> (tilgået d. 15/2-2024) [5 sider]

JAI (2009). JAI history. *Joint Advocacy Initiative*. <https://www.jai-pal.org/en/about-us/jai-history> (tilgået d. 26/2-2024).

Keller, H. (2012). Cross-Cultural Psychology: Taking People, Contexts, and Situations Seriously. In J. Valsiner (Ed.), *The oxford handbook of culture and psychology* (pp.116-131). Oxford University Press, Incorporated.
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195396430.013.0007> [16 sider].

Kofoed, J. (2008). Muted transitions. *European Journal of Psychology of Education*, 23(2), 199–212. <https://doi.org/10.1007/BF03172745> [14 sider]

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview* (3. udg.). København: Hans Reitzels Forlag. [440 sider] herunder 339 siders tidligere anvendt litteratur

Lanuza, G. M. (2016). The Dialectical Foundations of Marx's Sociology of Conflict: Methodological Implications for the Study of Conflicts. *Philippine Sociological Review*, 64, 103–133. <http://www.jstor.org/stable/45014290> (tilgået d. 27/2-2024) [31 sider]

Lee, S. (2017). The bilingual researcher's dilemmas: Reflective approaches to translation issues. *Waikato Journal of Education*, 22(2), 53–62.
<http://doi.org/10.15663/wje.v22i2.568> [10 sider].

Lloyd, D., & Wolfe, P. (2016). Settler colonial logics and the neoliberal regime. *Settler Colonial Studies*, 6(2), 109–118.
<https://doi.org/10.1080/2201473X.2015.1035361> [10 sider]

Litt, P. (2023) Settler colonial theory and Canadian cultural nationalism, *Settler Colonial Studies*, 13(3), 438-462, <https://doi.org/10.1080/2201473X.2023.2218057> [25 sider]

Manna, A. (2013). The Palestinian Nakba and its Continuous Repercussions. *Israel Studies (Bloomington, Ind.)*, 18(2), 86–99.

<https://doi.org/10.2979/israelstudies.18.2.86> [14 sider]

Masalha, N. (2008). Remembering the Palestinian Nakba: Commemoration, Oral History and Narratives of Memory. *Holy Land Studies*, 7(2), 123–156.

<https://doi.org/10.3366/E147494750800019X> [34 sider]

Masalha, N. (2022). *Palestine. A Four Thousand Year History*. Zed books Ltd. (Introduction, pp.1-54, The Philistines and Philistia as a distinct geo-political entity: Late Bronze Age to 500 BC, pp.55-70, Settler-colonialism and disinheriting the Palestinians: the appropriation of Palestinian place names by the Israeli state pp.307-386) [151 sider]

McKendrick, D., & Duarte, F. (2022). The Revolutionary Social Worker in Palestine: Living the Challenge of Colonialism through Non-violent Resistance-the Struggles of Munther Amira. *The British Journal of Social Work*, 52(8), 4537–4553.

<https://doi.org/10.1093/bjsw/bcac071> [17 sider]

Merriam, S. B., Johnson-Bailey, J., Lee, M.-Y., Kee, Y., Ntseane, G., & Muhamad, M. (2001). Power and positionality: Negotiating insider/outsider status within and across cultures. *International Journal of Lifelong Education*, 20(5), 405–416.

<http://doi.org/10.1080/02601370120490> [12 sider]

Moses, A. D. (2008). Empire, Colony, Genocide: Keywords and the Philosophy of History. In A. D. Moses (Ed), *Empire, colony, genocide: conquest, occupation, and subaltern resistance in world history (Studies on war and genocide: 12)* (1st ed., Vol. 12, pp. 3–54). Berghahn Books. [51 sider]

Much, N. (1995). Cultural Psychology. In: J. Smith, R. Harré & L. von Langenhove (Eds.), *Rethinking Psychology* (pp. 97-121). London: Sage. [25 sider] tidligere anvendt

Nazzal, A., Stringfellow, L., & Maclean, M. (2024). Webs of oppression: An intersectional analysis of inequalities facing women activists in Palestine. *Human Relations*, 77(2), 265-295. <https://doi.org/10.1177/00187267221144904> [31 sider]

Oliffe, J. L., Kelly, M. T., Montaner, G. G., & Yu Ko, W. F. (2021). Zoom Interviews: Benefits and Concessions. *International Journal of Qualitative Methods*, 20, 160940692110535-. <https://doi.org/10.1177/16094069211053522> [8 sider]

Pappé, I. (2006). *The Ethnic Cleansing of Palestine*. 1st ed. Oneworld Publications. [336 sider]

Pappé, I. (2009). *Det moderne Palæstinas historie : et land, to folk* (1. udgave.). Klim. (StorIsrael og det besatte Palæstina: Storpolitikkens storhed og fald (1967-1987), pp.211-260, Opstanden og dens politiske konsekvenser (1987-1996), pp.261-284), Vejen til selvmord – Oslo-aftalens død og vejen til undergang, pp.304-319, Æraen efter Arafat og tiden med den nye Sharon, pp. 320-327). [97 sider]

Pappé, I. (2016). Colonization in Zionist and Israeli History. *Babylon (Oslo. Online)*, 1. 95-102 <https://doi.org/10.5617/ba.4363> [8 sider]

Pappé, I. (2022). *A History of Modern Palestine* (3rd ed). Cambridge University Press. (The Consolidation of the Greater Israel Republic (2005-2020), pp.272-300). [29 sider]

Penić, S., Vollhardt, J. R., Donnay, K., Albzour, M., & Bhavnani, R. (2023). The Geography of Military Occupation and Its Effect on Palestinian Community Cohesion, Norms, and Resistance Motivation. *Peace and Conflict*, 1-13. <https://doi.org/10.1037/pac0000684> [14 sider]

Peteet, J. (2016). The Work of Comparison: Israel/Palestine and Apartheid. *Anthropological Quarterly*, 89(1), 247–281. <https://doi.org/10.1353/anq.2016.0015> [35 sider]

Piedfort-Marin, O. (2022). The need of clear concepts. *European Journal of Trauma*

& *Dissociation = Revue Européenne Du Trauma et de La Dissociation*, 6(4), 100302 <https://doi.org/10.1016/j.ejtd.2022.100302> [2 sider]. Tidligere anvendt

Poland, B. (2001). Transcription quality. In J. Gubrium & J. Holsteun (Eds.), *Handbook of Interview Research* (pp. 628-649). SAGE Publications, Inc., <https://doi.org/10.4135/9781412973588> [22 sider]

Pressman, J. (2003). The Second Intifada: Background and Causes of the Israeli-Palestinian Conflict. *Journal of Conflict Studies*, 23(2), 114–141. https://id.erudit.org/iderudit/jcs23_2art07

Prilleltensky, I., & Gonick, L. (1996). Politics Change, Oppression Remains: On the Psychology and Politics of Oppression. *Political Psychology*, 17(1), 127–148. <https://doi.org/10.2307/3791946> [22 sider]

Rifkin, M. (2017). Indigeneity, Apartheid, Palestine: On the Transit of Political Metaphors. *Cultural Critique*, 95(1), 25–70. <https://doi.org/10.1353/cul.2017.a663843> [46 sider]

Rokbeh, T. A. (2023). The Nakba Is Not an Event of the Past but an Ongoing Process. *Palestine - Israel Journal of Politics, Economics, and Culture*, 28(1), 78-83. <https://www-proquest-com.zorac.aub.aau.dk/scholarly-journals/nakba-is-not-event-past-ongoing-process/docview/2828917846/se-2> (tilgået d. 15./4-2024) [5 sider]

Roth, J., & Duaibis, S. (2015). Crows on the Cradles: Palestinian Mothers at a Front-line Vortex 1,2 Reflections on the Psychology of Occupation. *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 12(1), 5–20. <https://doi.org/10.1002/aps.1393> [16 sider]

Scott-Baumann, M. (2023). *Den korte historie om Israel og Palæstina*. 1st ed. Svane & Bilgrav. [269 sider]

Shalhoub-Kevorkian, N. (2003). Liberating voices: the political implications of Palestinian mothers narrating their loss. *Women's Studies International Forum*, 26(5), 391–407. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2003.08.007> [17 sider]

Simaan, J. (2017) Olive growing in Palestine: A decolonial ethnographic study of collective daily-forms-of-resistance, *Journal of Occupational Science*, 24(4), 510-523. <https://doi.org/10.1080/14427591.2017.1378119> [14 sider]

Stambul, P. (2016). *Om Zionisme*. 1st ed. Forlaget Klim. [75 sider]

Svirsky, M. (2017) Resistance is a structure not an event, *Settler Colonial Studies*, 7(1), 19-39, <https://doi.org/10.1080/2201473X.2016.1141462> [21 sider]

Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2020). Interviewet: samtalen som forskningsmetode. In S. Brinkmann & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (3. ed., pp.33-63). København: Hans Reitzels Forlag. [31 sider] tidligere anvendt

Tanggaard, L., & Brinkmann, S. (2020a). Kvalitet i kvalitative studier. In S. Brinkmann, & L. Tanggaard (Eds.), *Kvalitative metoder: En grundbog* (3. ed., pp.657-670). København: Hans Reitzels Forlag. [14 sider] tidligere anvendt

Taylor, L. (2021) Four foundations of settler colonial theory: four insights from Argentina, *Settler Colonial Studies*, 11(3), 344-365, <https://doi.org/10.1080/2201473X.2020.1845939> [22 sider]

Tolman, C. W. (2009). Holzkamp's Critical Psychology as a Science from the Standpoint of the Human Subject. *Theory & Psychology*, 19(2), 149–160. <https://doi.org/10.1177/0959354309103535> [12 sider]

Temple, B., & Young, A. (2004). Qualitative research and translation dilemmas. *Qualitative Research*, 4(2), 161–178. <http://doi.org/10.1177/1468794104044430> [18 sider]

Tomaney, J. (2015). Region and place II: Belonging. *Progress in Human Geography*, 39(4), 507–516. <https://doi.org/10.1177/0309132514539210> [10 sider] tidligere anvendt

Udenrigsministeriet (n.d.). Palæstina. <https://um.dk/rejse-og-ophold/rejse-til-udlandet/rejsevejledninger/palaestina> (tilgået d. 19/2-2024).

UN. General Assembly (3rd sess.: 1948-1949: Paris, etc.) (1948). Palestine-Progress Report of the United Nations Mediator. <https://digitallibrary.un.org/record/210025?ln=en> (tilgået d. 13/2-2024) [6 sider]

Veronese, G., Mahamid, F., & Bdier, D. (2023). Transgenerational trauma and collective resilience: A qualitative analysis of the experiences of settler-colonial violence among three generations of Palestinian refugees. *International Journal of Social Psychiatry*, 69(7), 1814–1824. <https://doi.org/10.1177/00207640231175787> [11 sider]

Wolfe, P. (2006) Settler colonialism and the elimination of the native, *Journal of Genocide Research*, 8(4), 387-409, <https://doi.org/10.1080/14623520601056240> [23 sider]

Wolfe, P. (2008). Structure and Event. Settler Colonialism, Time, and the Question of Genocide. In A.D. Moses (Ed), *Empire, colony, genocide: conquest, occupation, and subaltern resistance in world history (Studies on war and genocide: 12)* (1st ed., Vol. 12, pp. 102–147). Berghahn Books. [45 sider]

Wolfe, P. (2013). The settler complex: An introduction. *American Indian Culture and Research Journal*, 37(2), 1–22. <https://doi.org/10.17953/aicr.37.2.c250832434701728> [23 sider]

Younes, J., Achour, H., Souissi, E., & Ferchichi, A. (2022). Romanized Tunisian dialect transliteration using sequence labelling techniques. *Journal of King Saud University. Computer and Information Sciences*, 34(3), 982–992. <https://doi.org/10.1016/j.jksuci.2020.03.008> [11 sider]

Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice*, 40(3), 197–214. <https://doi.org/10.1080/00313220600769331> [18 sider]

Yuval-Davis, N. (2007). Nationalism, belonging, globalization and the 'ethics of care.' *Kvinder, Køn & Forskning*, 2(3), 91-100 <https://doi.org/10.7146/kkf.v0i2-3.27930> [10 sider]

Yuval-Davis, N. (2011). Power, Intersectionality and the Politics of Belonging. *Institut for Kultur og Globale Studier, Aalborg Universitet, FREIA's tekstserie No. 75*, 1-16 <https://doi.org/10.5278/freia.58024502> [17 sider]

Zittoun, T. (2012). Life-Course: A Socio-Cultural Perspective. In J. Valsiner (Ed.), *The Oxford Handbook of Culture and Psychology*. Oxford University Press, Incorporated. (pp.513-535) <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195396430.013.0024> [22 sider]

Ny litteratur: 3124 sider

Tidligere anvendt litteratur: 444 sider

Sider i alt: 3568 sider